

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кафедра теорії та методики фізичної культури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор _____
“ _____ ” _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи екології та гігієни фізичної культури (шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітня програма	«Середня освіта (фізична культура)»
Спеціалізація	014.11 Фізична культура
Спеціальність	014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка

Робоча програма з **Основ екології та гігієни фізичного виховання** для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Султанова І.Д., доцент, кандидат біологічних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та методики фізичної культури Протокол від “ 30 ” серпня 2023 р. № 1

Завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

Богдан ЛІСОВСЬКИЙ

“ _____ ” _____ 2023 р.

Схвалено науково-методичною радою факультету.

Протокол від “ _____ ” _____ 2023 р. № _____

“ _____ ” _____ 2023 р.

Голова _____ (_____)

(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –3,0	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність 014 Середня освіта (фізична культура)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 180		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 аудиторних – 60 самостійної роботи студента – 120	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		30 год.	8 год.
		Практичні	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
		_____год.	_____год.
		Самостійна робота	
120 год.	166 год.		
		Вид контролю: 2-й семестр екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – $60/120=33\%:67\%$

для заочної форми навчання – $14/166=8\%:92\%$

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Предмет навчальної дисципліни – вивчення впливу факторів оточуючого середовища на організм школярів з метою формування здоров'я підростаючого покоління та покращення процесів фізичного розвитку в процесі занять фізичною культурою.

Завдання полягає у розвитку еколого-гігієнічного мислення, необхідного для ефективного застосування гігієнічних факторів як неспецифічних засобів фізичного виховання школярів; підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до ефективного використання гігієнічних принципів та засобів в системі фізичного виховання дошкільників, школярів та юних спортсменів з метою формування здоров'я підростаючого покоління.

Мета - формування у майбутніх вчителів фізичної культури знань, умінь та компетенцій для забезпечення ефективної оцінки впливу на організм дітей та підлітків комплексу чинників довкілля та розробки профілактичних та оздоровчих заходів, спрямованих на ліквідацію або зменшення до безпечних величин впливу негативних чинників для збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, попередження захворювань.

Цілі курсу – закладення теоретичних основ екології та гігієни фізичної культури як науки та відпрацювання практичних навичок щодо профілактики захворювань, використання сприятливих оздоровчих факторів для зміцнення здоров'я підростаючого покоління.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- Основні поняття гігієни та методи дослідження зовнішнього середовища;
- Особливості впливу хімічних, фізичних, біологічних і соціальних факторів на організм людини; Особливості впливу метеорологічних факторів на організм людини;
- Фізіолого-гігієнічні основи харчування школярів, біологічну дію їжі та види харчування;
- Гігієнічні закономірності процесів фізичного розвитку, та вплив на них факторів оточуючого середовища
- Гігієнічні аспекти організації занять фізичними вправами.

вміти:

- Здійснювати попереджувальний та поточний санітарний нагляд за спортивними спорудами, обладнанням та інвентарем;
- Проводити профілактичну роботу серед школярів;
- Застосовувати методи та методики гігієнічних досліджень щодо оцінки здоров'я дітей і підлітків;
- Дати оцінку фізичного розвитку школярів;
- Визначити інтенсивність фізичних навантажень та ступінь розвитку втоми у школярів різного віку і статі;
- Здійснювати гігієнічну оцінку навчально-виховної роботи у школі;
- Дати оцінку рухової активності дітей і підлітків.

Програмні компетентності та результати навчання

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі освіти (фізична культура), що передбачає застосування теорій, технологій та методів відповідних наук, педагогіки, психології, теорії та методики фізичної культури, фізіології, біомеханіки, морфології і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах освіти, а також у сфері шкільного туризму.

Загальні компетентності

ЗК-4. Здатність до організаційної роботи, взаємодії в колективі, вміння враховувати психоемоційні особливості окремих осіб, зокрема, та колективу, загалом.

Фахові компетентності

ФК-1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури,

відповідно до вимог стандарту середньої освіти.

ФК-5. Здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини.

ФК-8. Здатність вести документацію, що забезпечує процес навчання з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

ФК-11. Здатність самостійно проводити заняття в шкільній секції спортивного напрямку, оздоровчих гуртках, здійснювати профілактику травматизму

Програмні результати навчання

ПРН-2. Знати та розуміти основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок людей різних вікових груп; закони і принципи навчання рухових умінь і навичок.

ПРН-10. Знати синдроми поширених захворювань людини; виділяти причину, клінічну картину та засоби профілактики перенапруження систем організму осіб, які займаються фізичною культурою; знати методи діагностики функціонального стану організму людини; гігієнічні норми та заходи у процесі занять фізичною культурою.

ПРН-13. Володіти педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вміє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини.

ПРН-21. Вміти планувати фізичне навантаження відповідно до вікових, статевих, морфофункціональних та психологічних особливостей людини і рівня її підготовленості.

Структурно-логічне місце навчальної дисципліни

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
Біологія (програма ЗОШ) Анатомія людини і спортивна морфологія	Фізіологічні основи фізичної культури
	Теорія та методика фізичної культури

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Основи екології та гігієни

Тема 1. Гігієна як наука, її предмет, мета і завдання. Гігієнічне нормування. Екологія як наука, її предмет, мета і завдання. Методи дослідження гігієни (метод санітарно-гігієнічного обстеження, хімічні, бактеріологічні, фізіологічні, клінічні, експериментальні, санітарно-статистичні методи). Зв'язок гігієни та екології з іншими науками. Історія розвитку гігієни та екології в Україні.

Гігієнічне нормування. Сутність довголіття. Визначення біологічного віку людини. Гігієнічна освіта дітей і підлітків. Значення гігієнічних знань в практиці вчителя фізичної культури.

Тема 2. Вплив факторів оточуючого середовища на здоров'я людини

Фактори зовнішнього середовища, їх гігієнічне значення. Характеристика хімічних, фізичних, біологічних чинників і соціально-побутових умов, через які здійснюється вплив навколишнього середовища на організм людини. Зміни навколишнього середовища сучасних міст у зв'язку з урбанізацією. Вплив урбанізованого середовища на здоров'я населення. Гігієнічні вимоги до території та функціонального зонування населених пунктів. Оздоровче значення зелених насаджень. Шум у містах і заходи щодо його зниження. Розмаїття житла та його гігієнічна оцінка. Мікроклімат житла. Забруднення повітря житлових приміщень і шляхи збереження його чистоти. Санітарно-технічне устаткування квартири.

Гігієна повітряного середовища і клімат. Атмосфера та її будова. Хімічний склад атмосферного повітря та біологічне значення його компонентів. Джерела забруднення повітряного середовища окисами вуглецю, азоту. Вплив забрудненого атмосферного повітря на здоров'я і санітарні умови життя населення. Заходи по санітарній охороні атмосферного повітря. Аерогенні інфекції та шляхи їх профілактики. Принципи нормування граничнодопустимої концентрації аерозолей в атмосфері і приміщеннях. Шляхи боротьби з

бактеріальним забрудненням атмосферного повітря. Фізичні властивості повітря та їх біологічна роль. Комплексна дія фізичних чинників повітряного середовища на організм. Клімат і кліматичні фактори, їх вплив на організм. Мікроклімат населених пунктів. Гігієнічна характеристика сонячної радіації, фізичних властивостей повітря. Гігієнічні аспекти погоди і клімату (гігієнічна характеристика холодного, теплого і жаркого клімату). Акліматизація. Поняття про метеорологію. Метеорологічні фактори (вологість, рух повітря, температура, тиск) та їх вплив на здоров'я людини. Оцінка метеочутливості людини. Сонячна радіація та її значення для людського організму. Іонізація повітря. Біологічна дія іонізуючого випромінювання. дія високочастотних електромагнітних хвиль на організм людини і гігієнічні застережні заходи. Радіоактивність повітряного середовища (космічне випромінювання, природні радіоактивні елементи, техногенні радіонукліди), одиниці виміру іонізуючого випромінювання. Гігієнічне нормування іонізуючого випромінювання радіоактивних речовин. Загальна сумарна доза опромінення людини на рік. Природна радіоактивність та її гігієнічне значення. Чорнобильська катастрофа та її вплив на радіоактивний фон.

Гігієна води та водопостачання. Гігієнічне значення води. Добові потреби людини у воді. Гігієнічні вимоги до якості питної води і її санітарна оцінка.. Хімічний склад води та геохімічні ендемії. Епідеміологічне значення води. Методи оцінки якості води щодо епідеміологічних вимог (колі-титр, коли-індекс). Гігієнічна характеристика атмосферних і міжпластових вод. Гігієнічна характеристика джерел водопостачання. Відкриті водойми і самоочищення води. Гігієнічні вимоги до облаштування шахтових колодязів. Гігієнічна характеристика методів покращення якості води. Очищення води. Методи знезаражування води. Дезодорація, обеззалізнювання, опріснення, пом'якшення, обезфторування і фторування води. Санітарний нагляд за водопостачанням. Перша смуга або зона суворого нагляду, зона обмеження або спостереження. Санітарний нагляд за водопостачанням на селі.

Гігієна ґрунту і очищення населених пунктів. Гігієнічне значення ґрунту. Типи ґрунтів і їх гігієнічне значення. Механічна будова ґрунту і її гігієнічне значення. Теплові властивості ґрунту. Хімічний склад ґрунту і геохімічні ендемії. Забруднення та самоочищення ґрунту. Роль ґрунтів в розповсюдженні інфекційних захворювань і глистяних інвазій. Гігієнічне значення забруднення ґрунту екзогенними хімічними речовинами. Санітарно-гігієнічна оцінка ґрунту. Санітарно-епідеміологічне значення відходів. Гігієнічні основи очищення населених пунктів. Характеристика рідких і твердих відходів. Гігієнічна характеристика методів очищення від твердих відходів. Біотермічні методи утилізації сміття. Каналізація населених пунктів. Очистка стічних вод і санітарна охорона водоймищ.

Біологічні чинники оточуючого середовища, їх вплив на здоров'я людини Види біологічних чинників, їх вплив на здоров'я людини. Профілактика інфекційних захворювань. Джерела та шляхи передачі інфекції. Імунітет, його види, шляхи підвищення.

Тема 3. Основи здорового способу життя. Загартування

Раціональна рухова активність-необхідна умова гармонійного розвитку організму. Гіпокінезія, гіподинамія, гіперкінезія. Оздоровчо-рекреаційні заходи і їх значення для здоров'я людини. Основні принципи формування здорового способу життя. Гігієнічний догляд за тілом, порожниною рота. Вплив алкоголю, нікотину, наркотиків на організм школяра. Основи особистої гігієни спортсмена. Шкідливі звички і спорт. Раціональний добовий режим. Гігієна статевого життя спортсмена.

Гігієна одягу, взуття. Гігієнічні вимоги до спортивного одягу та взуття.. Гігієнічні вимоги до спортивного одягу. Гігієнічні вимоги до спортивного взуття. Перспективи покращання гігієнічних якостей спортивного одягу і взуття. Експлуатація спортивного одягу і взуття та догляд за ним.

Гігієнічні основи загартування. Ефекти і принципи загартування. Засоби і форми загартування. Критерії загартування. Загартування повітрям, водою (обтирання, обливання, прийняття душу, купання у відкритих водоймах, обливання стоп, полоскання горла, контрастні процедури) сонцем. Початковий, спеціальний і оптимальний режим загартування. Сонячні ванни. Хвилинний та калорійний спосіб дозування сонячних ванн. тепловий і сонячний удар. Сонячний опік.

Тема 4. Гігієна харчування

Харчування як основна біологічна потреба організму. Раціональне харчування та гігієнічні вимоги щодо його реалізації. Функції їжі, види харчування. Принципи складання харчових раціонів. Якісний склад харчового раціону. Білки, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні. Жири, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні. Вуглеводи, їх

гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні. Вітаміни, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні. Біологічне значення води та мінеральних солей у харчовому раціоні. Визначення енерговитрат організму. Основний обмін, специфічно динамічна дія їжі, робоча надбавка. Коефіцієнт фізичної активності. Розподіл працездатного населення на групи в залежності від коефіцієнту фізичної активності. Норми фізіологічних потреб у харчових речовинах і енергії для різних груп населення. Режим харчування, його гігієнічне значення. Гігієнічна характеристика харчових продуктів. Санітарна експертиза харчових продуктів. Харчові отруєння, їх профілактика. Нутріціологічна профілактика передчасного старіння. Основи харчування під час екологічно несприятливого становища.

Тема 5. Гігієнічне значення вітамінів та мінеральних речовин у харчовому раціоні школяра. Гігієнічна роль водорозчинних та жиророзчинних вітамінів у харчовому раціоні школяра. Роль макро- та мікроелементів у харчовому раціоні школярів для забезпечення їх здоров'я та працездатності. Водний баланс школяра.

Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків

Тема 1. Гігієна навчально-виховного процесу

Гігієнічні вимоги до організації навчального процесу в школі, їх мета. Гігієнічні вимоги до режиму дня школяра. Значення правильного режиму дня. Організація вільного часу учнів. Режим дня груп і шкіл з продовженим днем. Гігієна сну. Зміни працездатності учнів в процесі учбової діяльності. Денна і тижнева динаміка працездатності. Руховий режим учнів і шкідливість гіподинамії. Рухова тривога як відображення наростання втоми. Гігієнічні основи трудового навчання і виховання учнів. Гігієнічні основи фізичного виховання учнів. Вплив трудової діяльності учнів та занять фізичною культурою на розумову працездатність. Гігієнічні вимоги до розкладу уроків. Розподіл уроків за кількістю та важкістю упродовж тижня. Допустимі гігієнічні норми навантаження на учнів різних вікових груп упродовж тижня. Оптимальна тривалість уроків та перерв. Структура навчального року. Зміни працездатності під час уроку та методи запобігання розвитку передчасної втоми. Гігієнічні вимоги до організації навчання вдома. Гігієнічні аспекти роботи з комп'ютером. Диференційований підхід до навчання. Методи гігієнічної оцінки організації навчального процесу в школі. Індивідуальний та масовий хронометраж. Гігієна письма і читання. Гігієна зору. Профілактика порушень зору у дітей і підлітків. Офтальмотренаж. Гігієна слуху. Профілактика негативного впливу шуму на організм. Значення мови вчителя для слухового сприйняття. Гігієнічні вимоги до поліграфічного оформлення підручників, наочних посібників.

Функціональний стан школярів як критерій адекватності навчально-виховного процесу

Дослідження розумової працездатності методом арифметичних завдань і коректурних проб. Дослідження функціонального стану другої сигнальної системи (різних видів пам'яті, вербально-логічного мислення та уваги). Визначення прихованого часу рухової реакції на світловий чи звуковий подразник методом хронорефлексометрії. Визначення динаміки м'язової працездатності методом ергографії. Актографія та треморометрія як методи дослідження розвитку втоми. Методи визначення функціональної готовності дітей до вступу до школи.

Гігієна дитячих установ

Гігієнічні вимоги до земельної ділянки та будинку школи. Гігієнічні вимоги до розмірів класних кімнат, температурного та світлового режиму. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів та їх розміщення в класі. Підбір меблів згідно результатів вимірювання росту. Робоча поза учня. Особливості відведення робочих місць в класі. Гігієнічні вимоги до класної дошки та відстані парт від неї. Гігієнічні вимоги до кабінету інформатики і обчислювальної техніки.

Тема 2. Фізичний розвиток як показник здоров'я дітей і підлітків

Критерії оцінки стану здоров'я дітей та підлітків. Розподіл дітей та підлітків на групи здоров'я. Періоди розвитку дітей згідно Міжнародної біологічної вікової періодизації, їх характеристика. Акселерація та її наслідки. Постава, її вади. Профілактика розвитку вад постави. Плоскостопість. Профілактика розвитку плоскостопості.

Вплив фізичного виховання на фізичний розвиток, здоров'я і працездатність школярів. Вплив фізичного виховання на фізичний розвиток дітей і підлітків. Взаємозв'язок фізичного розвитку і рівня здоров'я дітей і підлітків. Вплив фізичного виховання на працездатність школярів. Основні теоретико-методологічні засади оцінки здоров'я з позицій біоенергетики.

Максимальне споживання кисню як інтегральний критерій при оцінці рівня здоров'я. Склад тіла як показник фізичного розвитку і здоров'я школярів.

Тема 3. Методи оцінки фізичного розвитку школярів

Методи оцінки фізичного розвитку. Соматоскопічні, фізіометричні та соматометричні ознаки фізичного розвитку школярів. Оцінка індивідуального фізичного розвитку дітей методом сигмальних відхилень. Оцінка індивідуального фізичного розвитку дітей за методом шкал регресії. Біологічний метод. Центильний метод оцінки фізичного розвитку. Комплексна оцінка фізичного розвитку за дев'ятиступеневою шкалою. Метод індексів в оцінці фізичного розвитку школярів. Темпи фізичного розвитку школярів.

Тема 4. Фізичний розвиток, працездатність і здоров'я школярів.

Вікова динаміка фізичного розвитку і працездатності школярів. Взаємозв'язок фізичного розвитку і працездатності школярів. Взаємозв'язок фізичного розвитку і здоров'я школярів. Взаємозв'язок працездатності і соматичного здоров'я школярів.

Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі

Тема 1. Гігієнічні принципи фізичного виховання школярів. Нормування фізичних навантажень

Гігієнічні принципи фізичного виховання школярів: неперервність, наступність, поступовість, комплексність, принцип відповідності об'єму і характеру фізичних навантажень статевовіковим функціональним можливостям і особливостям організму, принцип оздоровчого спрямування.

Гігієнічне нормування і формування рухової активності школярів. Сенситивні періоди розвитку рухових якостей і особливості нормування фізичних навантажень. Гігієнічні статевовікові нормативи рухової активності школярів. Гігієнічне нормування циклічних навантажень. Основні методи вивчення і оцінки рухової активності (хронометраж, крокометрія, метод оцінки кратності підвищення енергетичного обміну, ЧСС як показник інтенсивності фізичних навантажень).

Тема 2. Гігієнічне забезпечення уроку фізичної культури в школі.

Поділ дітей і підлітків на групи для занять фізичними вправами. Гігієнічні принципи організації занять фізичними вправами. Гігієнічні вимоги до структури, змісту, об'єму і інтенсивності фізичних навантажень в процесі фізичного виховання. Гігієнічна характеристика підготовчої, основної і заключної частини уроку фізичної культури. Загальна і моторна щільність уроку фізичної культури. Фізіологічна крива фізичних навантажень під час уроку фізичної культури. Вдома, її ознаки. Терміни допуску до занять з фізичної культури після захворювань.

Біоритмологічні і психогігієнічні засади фізичного виховання. Поняття про десинхроноз як основний вид хронопатології і гігієнічну категорію. Види десинхронозів. Біоритмологічні принципи раціональної організації повсякденної діяльності школяра. Критичні (сенситивні) періоди психічного розвитку. Особливості впливу спадкових факторів та факторів середовища на психічне здоров'я дітей та підлітків. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності школяра. Психогігієна і фізична культура. Працездатність школярів, шляхи підвищення.

Тема 3. Гігієнічне нормування фізичних навантажень при заняттях оздоровчою фізичною культурою

Основні гігієнічні вимоги до занять оздоровчими фізичними вправами. Гігієнічне нормування фізичних навантажень для осіб зрілого і похилого віку. Гігієнічні вимоги до структури, змісту і нормування навантажень на одному занятті. Гігієнічні вимоги до комплексу занять оздоровчими фізичними вправами. Нормування аеробних навантажень при заняттях оздоровчими фізичними вправами. Нормування навантажень в туристичних пішиходах і лижних походах вихідного дня.

Тема 4. Гігієнічне нормування тренувальних навантажень. Гігієнічне забезпечення різних видів спорту.

Гігієнічні вимоги до планування тренування. Гігієнічні вимоги до структури, змісту і нормуванню тренувальних навантажень. Гігієнічне нормування тренувальних занять. Загальні гігієнічні вимоги до спортивного інвентарю, обладнання і покриття підлоги. Гігієнічне забезпечення занять з гімнастики, легкої атлетики, лижного спорту, спортивними

іграми, плавання, боротьби, боксу, важкої атлетики.

Гігієнічні вимоги до спортивного одягу та взуття. Гігієнічні вимоги до спортивного одягу. Гігієнічні вимоги до спортивного взуття. Перспективи покращання гігієнічних якостей спортивного одягу і взуття. Експлуатація спортивного одягу і взуття та догляд за ним.

Тема 5. Гігієна харчування при заняттях фізичною культурою і спортом. Витрати і споживання енергії спортсменами при фізичних навантаженнях. Роль білків у харчуванні спортсменів. Потреба в білках для спортсменів, які тренуються у розвитку м'язової сили, витривалості. Амінокислотні добавки. Особливості споживання вуглеводів спортсменами в умовах тренувальної і змагальної діяльності. Ресинтез м'язового глікогену після фізичних навантажень. Насичення м'язів глікогеном при підготовці до змагань. Вуглеводне харчування перед змаганнями і під час виконання фізичних вправ. Роль жирів у забезпеченні фізичної працездатності. Вітаміни і фізична працездатність. Вплив додаткового вживання водо- і жиророзчинних вітамінів на фізичну працездатність спортсмена. Мінеральні речовини у харчуванні спортсмена. Взаємозв'язок мінерального статусу з фізичною працездатністю. Залізо і фізична працездатність. Вплив дегідратації на витривалість. Поповнення запасів води під час фізичних навантажень. Регідратація після фізичних навантажень. Особливості харчування спортсменів різних спеціалізацій. Особливості харчування жінок-спортсменок. Режим харчування спортсменів. Відхилення від норми в прийомі їжі спортсменів. Харчування школяра при заняттях фізичною культурою і спортом.

Тема 6. Гігієнічні основи проектування, будівництва і експлуатації спортивних споруд

Основні гігієнічні вимоги до розташування, орієнтації і планування спортивних споруд. Основні гігієнічні вимоги до розташування, орієнтації і планування спортивних споруд. Основні гігієнічні вимоги до будівельних матеріалів. Основні гігієнічні вимоги до освітлення, опалення, вентиляції спортивних споруд. Основні гігієнічні вимоги до відкритих водоймищ і штучних басейнів. Основні гігієнічні вимоги до спортивно-оздоровчих споруд.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	л	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Основи екології та гігієни												
Тема 1. Вплив чинників оточуючого середовища на здоров'я людини.	12	2	2			8	12	1				11
Тема 2. Еколого-гігієнічна характеристика чинників повітря, води, ґрунту.	12	2	2			8	12	1				11
Тема 3. Основи здорового способу життя. Загартування.	12	2	2			8	12					12
Тема 4. Еколого-гігієнічні засади раціонального харчування.	12	2	2			8	12		2			10
Тема 5. Гігієнічне значення вітамінів і мікроелементів у харчовому раціоні. Водний баланс.	12	2	2			8						12
Разом за модулем 1	60	10	10			40	60	2	2			56
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків												
Тема 6. Гігієна навчально-виховного процесу.	12	2	2			8	12					12

Тема 7. Фізичний розвиток як показник здоров'я дітей та підлітків. Ознаки фізичного розвитку.	12	2	2			8	12	2				10
Тема 8. Методи оцінки фізичного розвитку.	12	2	2			8	12		2			10
Тема 9. Взаємозв'язок фізичного розвитку і здоров'я школярів.	12	2	2			8	12					12
Разом за модулем 2	60	8	8			44	60	2	2			56
Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі												
Тема 10. Гігієнічні принципи нормування фізичних навантажень. Сенситивні періоди розвитку школярів.	12	2	2			8	12	2				10
Тема 11. Гігієнічне забезпечення фізичного виховання в школі	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 12. Гігієнічне забезпечення занять оздоровчою фізичною культурою.	12	2	2			8	12					12
Тема 13. Гігієнічне забезпечення тренувального процесу.	12	2	2			8	12					12
Тема 14. Особливості харчування школярів при заняттях фізичною культурою і спортом	12	2	2			8	12					12
Тема 15. Гігієнічні вимоги до спортивних споруд.	12	2	2			8						
Разом за модулем 3	60	12	12			36	60	4	2			54
Усього годин	180	30	30			120	180	8	6			166

Тематичний план лекцій для студентів денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Основи екології та гігієни		
1.	Вплив чинників оточуючого середовища на здоров'я людини.	2
2.	Еколого-гігієнічна характеристика чинників повітря, води, ґрунту.	2
3.	Основи здорового способу життя. Загартування	2
4.	Еколого-гігієнічні засади раціонального харчування.	2
5.	Гігієнічне значення вітамінів і мікроелементів у харчовому раціоні. Водний баланс.	2
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків		
6.	Гігієна навчально-виховного процесу	2
7.	Фізичний розвиток як показник здоров'я дітей і підлітків	2
8.	Методи оцінки фізичного розвитку школярів	2
9.	Взаємозв'язок фізичного розвитку, працездатності і здоров'я школярів	2

Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі		
10.	Гігієнічні принципи фізичного виховання школярів. Нормування фізичних навантажень	2
11.	Гігієнічне забезпечення уроку фізичної культури	2
12.	Гігієнічне нормування фізичних навантажень при заняттях оздоровчою фізичною культурою	2
13.	Гігієнічне нормування тренувальних навантажень. Гігієнічне забезпечення різних видів спорту.	2
14.	Гігієнічне забезпечення харчування школярів при заняттях фізичною культурою	2
15.	Гігієнічні основи проектування, будівництва і експлуатації спортивних споруд	2
Разом за семестр		30

Тематичний план практичних занять для студентів денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Основи екології та гігієни		
1.	Вплив чинників оточуючого середовища на здоров'я людини.	2
2.	Еколого-гігієнічна характеристика чинників повітря, води, ґрунту.	2
3.	Основи здорового способу життя. Загартування	2
4.	Еколого-гігієнічні засади раціонального харчування.	2
5.	Гігієнічне значення вітамінів і мікроелементів у харчовому раціоні. Водний баланс.	2
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків		
6.	Гігієна навчально-виховного процесу	2
7.	Фізичний розвиток як показник здоров'я дітей і підлітків	2
8.	Методи оцінки фізичного розвитку школярів	2
9.	Взаємозв'язок фізичного розвитку, працездатності і здоров'я школярів	2
Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі		
10.	Гігієнічні принципи фізичного виховання школярів. Нормування фізичних навантажень	2
11.	Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі	2
12.	Гігієнічне нормування фізичних навантажень при заняттях оздоровчою фізичною культурою	2
13.	Гігієнічне нормування тренувальних навантажень. Гігієнічне забезпечення різних видів спорту.	2
14.	Гігієнічне забезпечення харчування школярів при заняттях фізичною культурою і спортом	2
15.	Гігієнічні основи проектування, будівництва і експлуатації спортивних споруд	2
Разом за семестр		30

Тематичний план самостійної роботи для студентів денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
Модуль 1. Основи екології та гігієни		
1.	Гігієна як наука, її мета та завдання. Історія розвитку гігієни. Екологія як наука, її мета та завдання Роль українських вчених в розвитку гігієни та екології. Значення еколого-гігієнічних знань для вчителя фізичної культури	8

2.	Гігієна оточуючого середовища. Вплив факторів оточуючого середовища на здоров'я людини. Гігієна повітряного середовища і клімат. Гігієна води і водопостачання населених пунктів. Гігієна ґрунту. Гігієна населених пунктів. Гігієна житла. Біологічні чинники оточуючого середовища та їх вплив на здоров'я школярів.	8
3.	Основи особистої гігієни. Рухова активність як основний елемент здорового способу життя. Шкідливі звички і здоров'я школяра. Основні принципи загартування школярів. Гігієна спортивного одягу і взуття	8
4.	Гігієна харчування. Гігієна харчування школяра при заняттях фізичною культурою і спортом. Нутріціологічна профілактика передчасного старіння. Особливості харчування при ожирінні	16
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків		
5.	Працездатність школярів та шляхи її підвищення. Методи дослідження другої сигнальної системи школярів. Методи дослідження функціональної готовності дітей до навчання в школі. Гігієнічна оцінка шкільних споруд, навчальних класів, підручників, устаткування і обладнання дитячих установ.	8
6.	Гігієнічні підходи в діагностиці здоров'я школярів. Методи оцінки індивідуального фізичного розвитку і фізичного розвитку дитячих колективів. Взаємозв'язок фізичного розвитку, здоров'я і працездатності школярів	24
Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі		
7.	Біоритмологічні і психогігієнічні засади фізичного виховання і спорту. Гігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності школярів засобами фізичної культури	8
8.	Особливості нормування фізичних навантажень для школярів різних вікових груп на уроках фізичної культури	8
9.	Гігієнічне нормування фізичних навантажень школярів при заняттях оздоровчою фізичною культурою	8
10.	Гігієнічне нормування тренувальних навантажень юних спортсменів. Гігієнічне забезпечення занять в окремих видах спорту. Гігієна спортивного одягу і взуття.	8
11.	Гігієнічне забезпечення харчування школярів при заняттях фізичною культурою і спортом	8
12.	Гігієнічні вимоги до спортивних споруд. Гігієнічні вимоги до спортивного інвентарю, обладнання і покриття підлоги	8
Разом за курс		120

Тематичний план лекцій для студентів заочної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Основи екології та гігієни		
1.	Вплив чинників оточуючого середовища на здоров'я людини	1
2.	Еколого-гігієнічна характеристика чинників повітря, води, ґрунту	1
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків		
3.	Фізичний розвиток як показник здоров'я дітей і підлітків	2
Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі		
4.	Гігієнічні принципи фізичного виховання школярів. Нормування фізичних навантажень	2
6.	Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі	2
Разом за семестр		8

Тематичний план практичних занять для студентів заочної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Основи екології та гігієни		
1	Еколого-гігієнічні засади харчування	2
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків		
3	Методи оцінки фізичного розвитку	2
Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі		
4	Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі	2
Разом за семестр		6

Тематичний план самостійної роботи для студентів заочної форми навчання

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
Модуль 1. Основи екології та гігієни		
1.	Гігієна як наука, її мета та завдання. Історія розвитку гігієни. Екологія як наука, її мета та завдання Роль українських вчених в розвитку гігієни та екології. Значення еколого-гігієнічних знань для вчителя фізичної культури	11
2.	Гігієна оточуючого середовища. Вплив факторів оточуючого середовища на здоров'я людини. Гігієна повітряного середовища і клімат. Гігієна води і водопостачання населених пунктів. Гігієна ґрунту. Гігієна населених пунктів. Гігієна житла. Біологічні чинники оточуючого середовища та їх вплив на здоров'я школярів.	11
3.	Основи особистої гігієни. Рухова активність як основний елемент здорового способу життя. Шкідливі звички і здоров'я школяра. Основні принципи загартування школярів. Гігієна спортивного одягу і взуття	12
4.	Гігієна харчування. Гігієна харчування школяра при заняттях фізичною культурою і спортом. Нутріціологічна профілактика передчасного старіння. Особливості харчування при ожирінні	22
Модуль 2. Гігієна дітей і підлітків		
5.	Працездатність школярів та шляхи її підвищення. Методи дослідження другої сигнальної системи школярів. Методи дослідження функціональної готовності дітей до навчання в школі. Гігієнічна оцінка шкільних споруд, навчальних класів, підручників, устаткування і обладнання дитячих установ.	12
6.	Гігієнічні підходи в діагностиці здоров'я школярів. Методи оцінки індивідуального фізичного розвитку і фізичного розвитку дитячих колективів. Взаємозв'язок фізичного розвитку, здоров'я і працездатності школярів	32
Модуль 3. Гігієнічне забезпечення фізичної культури в школі		
7.	Біоритмологічні і психогігієнічні засади фізичного виховання і спорту. Гігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності школярів засобами фізичної культури	10
8.	Особливості нормування фізичних навантажень для школярів різних вікових груп на уроках фізичної культури	8
9.	Гігієнічне нормування фізичних навантажень школярів при заняттях оздоровчою фізичною культурою	12
10.	Гігієнічне нормування тренувальних навантажень юних спортсменів. Гігієнічне забезпечення занять в окремих видах спорту. Гігієна спортивного одягу і взуття.	12
11.	Гігієнічне забезпечення харчування школярів при заняттях фізичною культурою і спортом	12
12.	Гігієнічні вимоги до спортивних споруд. Гігієнічні вимоги до спортивного інвентаря, обладнання і покриття підлоги	12
Разом за курс		166

9. Індивідуальні завдання

1. Урбанізація як гігієнічна проблема, шляхи її вирішення.
2. Забруднення атмосфери та онкологічна захворюваність населення.
3. Забруднення довкілля мутагенами як гігієнічна проблема.
4. Забруднення довкілля алергенами як гігієнічна проблема.
5. Забруднення довкілля важкими металами, профілактика негативного впливу.
6. Хвороби і порушення здоров'я, пов'язані з прискоренням ритму життя, збільшенням обсягу інформації. Гігієнічні аспекти профілактики хвороб цивілізації.
7. Сонячна активність і здоров'я людини.
8. Характеристика геліометеотропних реакцій у людини та їх профілактика.
9. Віддалені наслідки впливу шкідливих факторів довкілля на організм людини.
10. Профілактика захворювань у дітей, пов'язаних із недостатністю інсоляції.
11. Фотооксиданти в атмосферному повітрі населених місць, умови їх утворення, вплив на санітарні умови життя населення.
12. Електромагнітні поля, їх вплив на організм людини.
13. Гігієнічні проблеми використання харчових добавок (барвники, антиоксиданти, емульгатори, тощо).
14. Гігієна харчування працівників розумової праці.
15. Гігієнічні особливості харчування туристів в умовах високогір'я.
16. Харчові гельмінтози, їх розповсюдження, шляхи профілактики.
17. Аліментарні анемії, їх профілактика.
18. Харчування і довголіття.
19. Харчові волокна, їх гігієнічне значення.
20. Проблема забруднення харчових продуктів важкими металами.
21. Харчові алергії.
22. Рациональне харчування і його роль у підвищенні адаптаційних можливостей організму.
23. Селен, його роль у харчуванні.
24. Цинк, його роль у харчуванні.
25. Роль кальцію у харчуванні здорової і хворої людини.
26. Магній, його роль у харчуванні здорової і хворої людини, джерела.
27. Роль калію у харчуванні здорової і хворої людини.
28. Гігієна праці користувача ЕОМ.
29. Теорії акселерації і гігієнічні проблеми пов'язані з нею.
30. Профілактика короткозорості у дітей.
31. Профілактика неправильної постави і сколіозів у дітей.
32. Вплив нікотину на чоловічий організм, профілактика.
33. Жінки і паління тютюну, профілактика.
34. Соціально-гігієнічне значення профілактики наркоманії.
35. Лазні, сауни, їх гігієнічне значення.
36. Сенситивні періоди розвитку школярів.
37. Гігієнічне забезпечення занять окремими видами спорту.
38. Гігієнічні вимоги до спортивного одягу і взуття.
39. Гігієнічні вимоги до харчування школярів при заняттях спортом (певними видами)
40. Темпи фізичного розвитку школярів.
41. Біологічний вік школярів та дозування фізичних навантажень.

Примітка: Вказана орієнтовна тематика ІНДЗ.

При обрані теми студент обов'язково консультується з викладачем, в процесі чого відбувається поточення та деталізація планованої роботи.

Робота переважно виконується у формі наукового повідомлення (5-8, максимум 10 сторінок друкованого тексту, шрифтом Times New Roman №14, інтервал 1,5), яке складається з вступу, у якому викладається актуальність теми, результатів дослідження, висновків та списку літератури (10- 15 джерел, що вийшли з друку протягом 5 останніх років, оформлених згідно існуючих стандартів). Якщо робота виконана з використанням практичних методів дослідження, тоді ще включається розділ «Матеріал та методи дослідження». Максимальний бал робота отримує при опублікуванні матеріалів дослідження у збірниках студентських наукових робіт.

В окремих випадках дозволяється виконання ІНДЗ, що пов'язані із створенням інтерактивних матеріалів та унаочнення окремих тем навчального курсу (презентацій, відеороликів тощо).

10. Методи навчання

Під час проведення лекцій використовуються наступні методи навчання:

- Пояснювально-ілюстративний;
- Метод проблемного викладення;
- Частково-пошуковий або евристичний.

Під час проведення практичних занять використовуються наступні методи навчання:

- Репродуктивний;
- Частково-пошуковий або евристичний;
- Дослідницький.

У процесі проведення практичних занять виконуються практичні роботи, які пов'язані із засвоєнням певних професійно важливих практичних навиків; студенти працюють з тематичними кейсами, складають графічні схеми, беруть участь у семінарах-дискусіях.

11. Методи контролю

Оцінювання знань студентів проводиться на підставі наступних підходів:

У таблиці розподілу балів в розділі 12 відмічено обов'язкові форми контролю, виконавши які протягом вивчення курсу на оцінку «задовільно»-«відмінно» студент набирає достатню кількість балів (25–50) до допуску до іспиту;

До обов'язкових форм контролю належить усне опитування, виконання практичних робіт, що пов'язані із засвоєнням професійно значущих практичних навиків, під час виконання яких проводиться оцінювання вхідного і вихідного (кінцевого) рівня знань студентів; контрольні роботи, які проводяться у формі тестових завдань; контроль самостійної роботи (тестування в системі дистанційного навчання) та виконання ІНДЗ.

Варіанти тестових завдань містять від 20 до 50 питань, які передбачають наявність однієї правильної відповіді.

Для оцінювання знань студентів протягом вивчення курсу використовуються наступні методи контролю:

- Фронтальний;
- Індивідуальний;
- Комбінований;
- Контроль вхідного та вихідного (кінцевого рівня знань студентів);
- Стандартизований (тестовий).

Приклад тестових завдань, що виносяться на контрольні роботи:

1. У вправах з разовим підніманням вантажу його величина не повинна перевищувати для школярів 9-10 років

- a) 90% маси тіла
- b) 70% маси тіла
- c) 50% маси тіла

2. До підготовчої групи фізичного виховання зараховуються діти, що мають

- a) Незначні функціональні відхилення
- b) При наявності хронічних захворювань
- c) З короткозорістю більше як 5 дпт

3. Гігієнічне завдання підготовчої частини уроку полягає у

- a) Підготовці організму школяра до виконання інтенсивних навантажень
- b) Відновленні хвилинного об'єму крові після інтенсивної м'язової діяльності.
- c) Підвищенні функціонального стану організму школярів і їх фізичної

підготовленості

4. У вправах з разовим підніманням вантажу його величина не повинна перевищувати для школярів 14-15 років

- a) 90% маси тіла

- b) 70% маси тіла
- c) 50% маси тіла

5. Діти з короткозорістю більше як 5 дпт належать до
- a) Основної групи фізичного виховання
  - b) Підготовчої групи фізичного виховання
  - c) Спеціальної групи фізичного виховання

Прим. Варіанти тестових завдань, що виносяться на контрольну роботу, містять від 20 до 50 тестів (в залежності від обсягу матеріалу).

Екзамен проводиться у тестово-усній формі. Усна співбесіда проводиться у випадку, коли є необхідним уточнення щодо рівня володіння викладеним матеріалом та обсягом знань студента за питаннями екзаменаційного білету. Максимально можлива кількість балів за екзамен – 50.

Зразок екзаменаційного білету
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Освітній рівень бакалавр
Спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура)
Семестр II

Навчальна дисципліна Основи екології та гігієни фізичної культури

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 12

1. **Оцінку резервів кардіореспіраторної системи і фізичної працездатності проводять на підставі**
- a) оцінки фізичного розвитку
  - b) визначення біологічного віку
  - c) визначення співвідношення довжини і маси тіла
  - d) субмаксимального фізичного навантаження PWC₁₇₀
2. **У зоні низької інтенсивності робота може виконуватися**
- a) при ЧСС 200 уд/хв., тривалий час
  - b) при ЧСС 180 уд/хв., тривалий час
  - c) 15-16 хв. при ЧСС 130-160 уд/хв.
  - d) тривалий час, при ЧСС 100-120 уд/хв.
3. **Про навантаження помірної інтенсивності свідчить**
- a) ЧСС 80-100 уд/хв.
  - b) ЧСС 130-160 уд/хв.
  - c) ЧСС 150-180 уд/хв.
  - d) ЧСС 180-200 уд/хв.
4. **Сенситивний період розвитку швидкості спостерігається у**
- a) 10-14 років
  - b) 13-16 років
  - c) 8-10 років
  - d) 6-7 років
5. **В зоні високої інтенсивності робота може виконуватися**
- a) 40хв.
  - b) 30 хв.
  - c) 20 хв.
  - d) не більше 10 хв.

- 6. Сенситивний період розвитку загальної витривалості пов'язаний із**
- ростом об'єму і м'язової маси серця
  - збільшенням маси тіла
  - збільшенням довжини тіла
  - темпами статевого дозрівання школярів
- 7. В умовах правильної побудови уроку фізичної культури після заключної частини рівень фізіологічних показників повинен збільшуватися на**
- 15-20%
  - 50-60%
  - 70-90%
  - 5-10%
- 8. Особливості вікового розвитку основних фізичних якостей школярів характеризуються**
- поступовим зростанням у хлопців
  - зростання у хлопців відбувається нерівномірно
  - періодами сповільнення темпів зростання у хлопців
  - поступовим зростанням у дівчат
- 9. У дівчат**
- більша фізична витривалість, ніж у хлопців, при помірних фізичних навантаженнях
  - краще, ніж у хлопців, розвинута система аеробного енергозабезпечення
  - більша фізична працездатність (PWC_{170}), ніж у хлопців
  - вищий рівень розвитку м'язової сили
- 10. Відновний період у дівчат після фізичних навантажень**
- коротший, ніж у хлопців
  - довший, ніж у хлопців
  - однаковий з хлопцями
  - характеризується меншою напругою фізіологічних систем організму.
- 11. Найбільшу напругу вегетативних функцій організму викликають**
- фізичні навантаження циклічного характеру
  - фізичні навантаження ациклічного характеру
  - ігрові види спорту
  - силові види спорту
- 12. Виберіть найбільш ефективний режим тренувань у відповідності до розподілу роботи протягом тижня**
- «три рази в тиждень по 60 хв»
  - «два рази в тиждень по 90 хв»
  - «один раз в тиждень 120 хв»
  - «один раз в два тижні по 150 хв»
- 13. Гігієнічно оптимальною ЧСС при тренуванні аеробної системи у людей зрілого і похилого віку є**
- (170-вік) під час навантажень
  - (170-вік) після припинення навантажень
  - 200 після припинення навантажень
  - 200 під час навантажень
- 14. До соматометричних ознак фізичного розвитку належать:**
- довжина тіла і окремих його частин, маса тіла, діаметри, обводи;
  - життєва ємність легенів;
  - артеріальний тиск, ЧСС;
  - форма хребта, ніг.
- 15. Під час проведення фізіометричних досліджень визначають**
- довжина тіла

- b) тип тілобудови
- c) життєву ємкість легенів
- d) обвід грудної клітки

16. Охарактеризуйте фізичний розвиток дитини, якщо її індивідуальні показники відрізняються від вікових стандартів не більше, ніж на 1 δ

($M \pm 1 \delta$)

- a) нижче середнього;
- b) середній;
- c) високий;
- d) низький.

17. Індивідуальна оцінка фізичного розвитку методом визначення біологічного віку у молодших школярів полягає у визначенні:

- a) довжини тіла;
- b) термінів зміни молочних зубів на постійні;
- c) ступеня статевого дозрівання;
- d) величини артеріального тиску.

18. Розподіл дітей на групи здоров'я відбувається

- a) на підставі визначення рівня фізичної підготовленості
- b) на підставі визначення термінів осифікації кісток кисті
- c) на підставі визначення рівня нервово-психічного, фізичного розвитку та ступеня його гармонійності
- d) на підставі визначення темпів статевого дозрівання

19. Що можуть спричинити кіфози?

- a) порушення функціонального стану дихальної системи
- b) захворювання сечостатевої системи;
- c) зміни з боку другої сигнальної системи.
- d) збільшення функціональних резервів дихальної системи

20. Для нормального хребта характерно:

- a) S-подібна форма у сагітальній площині, шийна і поперекова кривизни невеликі, звернені вперед;
- b) сильно виражена поперекова кривизна;
- c) мала шийна кривизна і сильно виражена поперекова.
- d) сильно виражені поперекова і шийна кривизна

21. При першому ступені сколіозу відзначається

- a) слабо виражена асиметрія плечей і лопаток, яка не має стійкого характеру і при напруженні м'язів виправляється
- b) стійке бокове викривлення хребта і наявність компенсаторних м'язових валиків
- c) глибоке викривлення хребта із вираженою деформацією грудної клітки
- d) сильно виражена поперекова кривизна

22. Плантаграфія – це метод оцінки

- a) форми хребта;
- b) форми грудної клітки;
- c) рівня сплюснення стопи;
- d) рівня розвитку мускулатури.

23. Показник Брока дозволяє

- a) оцінити резерви дихальної системи
- b) оцінити функціональний стан серцево-судинної системи
- c) оцінити ступінь розвитку м'язів
- d) визначити нормальну масу тіла

24. Силовий індекс

- a) дозволяє оцінити функціональні резерви кардіореспіраторної системи
- b) дозволяє оцінити ступінь жировідкладення

- c) це співвідношення сили м'язів кисті до маси тіла
- d) характеризує силу м'язів грудної клітки

25. Жировідкладення вважається середнім, якщо

- a) чітко виражені кістки плечового пояса, лопаток, помітні міжреберні проміжки, наявна тонка жирова складка (до 1 см) на животі на рівні пупка
- b) рельєф кісток згладжений
- c) контури тіла округлі, шкірні складки багаті на жирову клітковину, широкі (понад 2 см)
- d) індекс маси тіла нижче середнього рівня

.....
Затверджено на засіданні кафедри теорії та методики фізичної культури

Протокол № від «   » 202__р.

Завідувач кафедри _____ к.б.н., доцент Богдан ЛІСОВСЬКИЙ

Екзаменатор _____ к.б.н., доцент Ірина СУЛТАНОВА

**ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО КОНТРОЛЮ МАТЕРІАЛУ
ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ**

1. Гігієна як наука, її мета та завдання. Методи дослідження гігієни. Зв'язок гігієни з іншими науками. Екологія.
2. Історія розвитку гігієни. Історія розвитку гігієни в Україні.
3. Гігієнічне нормування. Гігієнічна освіта дітей і підлітків.
4. Сутність довголіття. Визначення біологічного віку людини.
5. Діагностика здоров'я.
6. Фактори зовнішнього середовища, їх еколого-гігієнічне значення.
7. Характеристика хімічних, фізичних, біологічних чинників і соціально-побутових умов, через які здійснюється вплив навколишнього середовища на організм людини.
8. Біологічні фактори зовнішнього середовища, їх вплив на здоров'я людини.
9. Зміни навколишнього середовища сучасних міст у зв'язку з урбанізацією. Вплив урбанізованого середовища на здоров'я населення.
10. Гігієнічні вимоги до території та функціонального зонування населених пунктів. Оздоровче значення зелених насаджень. Шум у містах і заходи щодо його зниження.
11. Розмаїття житла та його гігієнічна оцінка. Мікроклімат житла.
12. Забруднення повітря житлових приміщень і шляхи збереження його чистоти. Санітарно-технічне устаткування квартири.
13. Атмосфера та її будова. Хімічний склад атмосферного повітря та біологічне значення його компонентів.
14. Джерела забруднення повітряного середовища окисами вуглецю, азоту. Вплив забрудненого атмосферного повітря на здоров'я і санітарні умови життя населення.
15. Заходи по санітарній охороні атмосферного повітря. Аерогенні інфекції та шляхи їх профілактики.
16. Принципи нормування граничнодопустимої концентрації аерозолів в атмосфері і приміщеннях.
17. Шляхи боротьби з бактеріальним забрудненням атмосферного повітря.
18. Фізичні властивості повітря та їх біологічна роль. Комплексна дія фізичних чинників повітряного середовища на організм.
19. Клімат і кліматичні фактори, їх вплив на організм. Мікроклімат населених пунктів.
20. Гігієнічна характеристика сонячної радіації, фізичних властивостей повітря.
21. Гігієнічні аспекти погоди і клімату. Акліматизація.
22. Поняття про метеорологію. Метеорологічні фактори та їх вплив на здоров'я людини. Оцінка метеочутливості людини.
23. Сонячна радіація та її значення для людського організму. Іонізація повітря.
24. Біологічна дія іонізуючого випромінювання. дія високочастотних електромагнітних хвиль на організм людини і гігієнічні застережні заходи.
25. Радіоактивність повітряного середовища.
26. Гігієнічне нормування іонізуючого випромінювання радіоактивних речовин. Природна

радіоактивність та її гігієнічне значення.

27. Чорнобильська катастрофа та її вплив на радіоактивний фон.
28. Гігієнічне значення води. Добові потреби людини у воді.
29. Гігієнічні вимоги до якості питної води і її санітарна оцінка..
30. Хімічний склад води та геохімічні ендемії. Епідеміологічне значення води. Методи оцінки якості води щодо епідеміологічних вимог.
31. Гігієнічна характеристика атмосферних і міжпластових вод.
32. Гігієнічна характеристика джерел водопостачання.
33. Відкриті водойми і самоочищення води. Гігієнічні вимоги до облаштування шахтових колодязів.
34. Гігієнічна характеристика методів покращення якості води. Взяття проби води для хімічного і бактеріологічного аналізу.
35. Очищення води. Методи знезаражування води. Дезодорація, обеззалізнювання, опріснення, пом'якшення, обезфторювання і фторування води.
36. Санітарний нагляд за водопостачанням. Перша смуга або зона суворого нагляду, зона обмеження або спостереження. Санітарний нагляд за водопостачанням на селі.
37. Гігієнічне значення ґрунту. Типи ґрунтів і їх гігієнічне значення.
38. Механічна будова ґрунту і її гігієнічне значення. Теплові властивості ґрунту.
39. Хімічний склад ґрунту і геохімічні ендемії. Забруднення та самоочищення ґрунту.
40. Роль ґрунтів в розповсюдженні інфекційних захворювань і глистяних інвазій.
41. Гігієнічне значення забруднення ґрунту екзогенними хімічними речовинами.
42. Санітарно-гігієнічна оцінка ґрунту.
43. Санітарно-епідеміологічне значення відходів. Гігієнічні основи очищення населених пунктів.
44. Характеристика рідких і твердих відходів. гігієнічна характеристика методів очищення від твердих відходів. Біотермічні методи утилізації сміття.
45. Каналізація населених пунктів. Очистка стічних вод і санітарна охорона водоймищ.
46. Гігієнічні основи здорового способу життя.
47. Раціональна рухова активність – необхідна умова гармонійного розвитку організму. Гіподинамія. Гіпокінезія.
48. Оздоровчо-рекреаційні заходи і їх значення для здоров'я людини.
49. Вплив алкоголю, нікотину, наркотиків на організм людини.
50. Основні принципи формування здорового способу життя.
51. Основи особистої гігієни. Гігієнічний догляд за тілом, порожниною рота. Гігієна одягу, взуття.
52. Гігієнічні основи загартування. Ефекти і принципи загартування. Засоби і форми загартування. Критерії загартування.
53. Загартування повітрям, водою, сонцем. Початковий, спеціальний і оптимальний режим загартування. Сонячні ванни. Хвилинний та калорійний спосіб дозування сонячних ванн.
54. Тепловий і сонячний удар. Сонячний опік.
55. Харчування як основна біологічна потреба організму. Раціональне харчування та гігієнічні вимоги щодо його реалізації.
56. Функції їжі, види харчування. Принципи складання харчових раціонів.
57. Білки, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні.
58. Жири, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні.
59. Вуглеводи, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні.
60. Вітаміни, їх гігієнічне значення та норми у харчовому раціоні.
61. Біологічне значення води та мінеральних солей у харчовому раціоні. Визначення енерговитрат організму. Основний обмін, специфічно динамічна дія їжі, робоча надбавка.
62. Коефіцієнт фізичної активності. Розподіл працездатного населення на групи в залежності від коефіцієнту фізичної активності.
63. Норми фізіологічних потреб у харчових речовинах і енергії для різних груп населення.
64. Режим харчування, його гігієнічне значення.
65. Гігієнічна характеристика харчових продуктів. Санітарна експертиза харчових продуктів.
66. Харчові отруєння, їх профілактика.
67. Нутріціологічна профілактика передчасного старіння.
68. Основи харчування під час екологічно несприятливого становища.
69. Гігієнічні вимоги до організації навчального процесу в школі, їх мета.
70. Гігієнічні вимоги до режиму дня школяра. Значення правильного режиму дня.
71. Організація вільного часу учнів. Режим дня груп і шкіл з продовженим днем.

72. Гігієна сну.
73. Зміни працездатності учнів в процесі учбової діяльності. Денна і тижнева динаміка працездатності.
74. Руховий режим учнів і шкідливість гіпокінезії. Рухова тривога як відображення наростання втоми. Гігієнічні основи трудового навчання і виховання учнів.
75. Вплив трудової діяльності учнів та занять фізичною культурою на працездатність.
76. Гігієнічні вимоги до розкладу уроків. Розподіл уроків за кількістю та важкістю упродовж тижня.
77. Допустимі гігієнічні норми навантаження на учнів різних вікових груп упродовж тижня. Оптимальна тривалість уроків та перерв. Структура навчального року.
78. Зміни працездатності під час уроку та методи запобігання розвитку передчасної втоми. Перевтома.
79. Фізіолого-гігієнічна оцінка функціональних систем організму школяра в умовах розумової праці.
80. Працездатність. Фази працездатності і її періодичність.
81. Методика визначення типу денної працездатності.
82. Поняття про десинхроноз як основний вид хронопатології і гігієнічну категорію.
83. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності школяра.
84. Біоритмологічні принципи раціональної організації повсякденної діяльності школяра.
85. Гігієнічні вимоги до організації навчання вдома. Диференційований підхід до навчання.
86. Методи гігієнічної оцінки організації навчального процесу в школі. Індивідуальний та масовий хронометраж.
87. Дослідження розумової працездатності методом арифметичних завдань і коректурних проб.
88. Дослідження функціонального стану другої сигнальної системи (різних видів пам'яті, вербально-логічного мислення та уваги).
89. Визначення прихованого часу рухової реакції на світловий чи звуковий подразник методом хронорефлексометрії.
90. Визначення динаміки м'язової працездатності методом ергографії.
91. Актографія та треморометрія як методи дослідження розвитку втоми.
92. Методи визначення функціональної готовності дітей до вступу до школи.
93. Гігієна письма і читання. Гігієна зору. Профілактика порушень зору у дітей і підлітків. Офтальмотренаж.
94. Гігієна слуху. Профілактика негативного впливу шуму на організм. Значення мови вчителя для слухового сприйняття.
95. Гігієнічні вимоги до поліграфічного оформлення підручників, наочних посібників.
96. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки та будинку школи. Гігієнічні вимоги до розмірів класних кімнат, температурного та світлового режиму.
97. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів та їх розміщення в класі. Підбір меблів згідно результатів вимірювання росту
98. Робоча поза учня. Особливості відведення робочих місць в класі. Гігієнічні вимоги до класної дошки та відстані парт від неї.
99. Гігієнічні вимоги до кабінету інформатики і обчислювальної техніки.
100. Гігієнічні аспекти розумової праці. Гігієнічні аспекти роботи з комп'ютером.
101. Фізичний розвиток як показник здоров'я дітей та підлітків.
102. Критерії оцінки стану здоров'я дітей та підлітків. Розподіл дітей та підлітків на групи здоров'я.
103. Періоди розвитку дітей згідно Міжнародної біологічної вікової періодизації, їх характеристика. Акселерація та її наслідки.
104. Дослідження соматоскопічних ознак.
105. Постава, її вади. Профілактика розвитку вад постави.
106. Плоскостопість. Профілактика розвитку плоскостопості.
107. Оцінка індивідуального фізичного розвитку дітей методом сигмальних відхилень
108. Оцінка індивідуального фізичного розвитку дітей за методом шкал регресії.
109. Оцінка індивідуального фізичного розвитку центильним методом.
110. Комплексна оцінка фізичного розвитку за дев'ятиступеневою шкалою.
111. Гігієна фізичного виховання і спорту, предмет, мета, завдання.
112. Фізичне виховання і здоров'я. Гігієнічне значення фізичного виховання і спорту.
113. Взаємозв'язок фізичного виховання, фізичного розвитку, працездатності і здоров'я школярів.
114. Оцінка фізичного розвитку школярів і здоров'я з позицій біоенергетики.

115. Експрес-оцінка рівня соматичного здоров'я школярів.
116. Фізіолого-гігієнічна оцінка фізіологічних систем організму в умовах фізичного навантаження.
117. Психогігієнічне і біоритмологічне значення фізичного виховання.
118. Вікові особливості фізичної працездатності.
119. Гігієнічне забезпечення фізичного виховання в школі.
120. Гігієнічні принципи організації занять фізичними вправами.
121. Поділ дітей і підлітків на медичні групи для занять фізичними вправами. Терміни допуску до занять з фізичної культури після захворювань.
122. Гігієнічні вимоги до структури, змісту, об'єму і інтенсивності фізичних навантажень в процесі фізичного виховання.
123. Класифікація фізичних навантажень в залежності від інтенсивності.
124. Гігієнічна оцінка уроку фізичної культури. Загальна і моторна щільність уроку фізичної культури як показники достатності фізичних навантажень. Фізіологічна крива фізичних навантажень.
125. Гігієнічна характеристика підготовчої частини уроку фізичної культури.
126. Гігієнічна характеристика основної частини уроку фізичної культури.
127. Гігієнічна характеристика заключної частини уроку фізичної культури.
128. Гігієнічне нормування фізичних навантажень при заняттях фізичною культурою.
129. Втома, ступені втоми, ознаки.
130. Формування рухової активності школярів.
131. Методи комплексної оцінки рухової активності школярів.
132. Гігієнічні статеві-вікові нормативи рухової активності школярів.
133. Гігієнічне нормування циклічних навантажень.
134. Основні гігієнічні показники і критерії адекватності рухового режиму школярів.
135. Гігієнічне забезпечення занять оздоровчою фізичною культурою.
136. Основні гігієнічні вимоги до занять оздоровчими фізичними вправами.
137. Гігієнічні вимоги до структури, змісту і нормування фізичних навантажень, до комплексу занять оздоровчими фізичними вправами.
138. Гігієнічне нормування фізичних навантажень для осіб зрілого і похилого віку.
139. Гігієнічне забезпечення занять з гімнастики, легкої атлетики, лижного спорту, спортивними іграми, плавання, боротьби, боксу, важкої атлетики.
140. Гігієнічне забезпечення спортивних тренувань.
141. Гігієнічні вимоги до планування тренування. Гігієнічні вимоги до структури, змісту і нормуванню тренувальних навантажень.
142. Гігієнічні основи проектування, будівництва і експлуатації спортивних споруд
143. Основні гігієнічні вимоги до розташування, орієнтації і планування спортивних споруд.
144. Основні гігієнічні вимоги до будівельних матеріалів.
145. Основні гігієнічні вимоги до освітлення, опалення, вентиляції спортивних споруд.
146. Основні гігієнічні вимоги до відкритих водоймищ і штучних басейнів.
147. Основні гігієнічні вимоги до фізкультурно-оздоровчих споруд.
148. Витрати і споживання енергії спортсменами при фізичних навантаженнях.
149. Роль білків у харчуванні спортсменів. Потреба в білках для спортсменів, які тренуються у розвитку м'язової сили, витривалості. Амінокислотні добавки.
150. Особливості споживання вуглеводів спортсменами в умовах тренувальної і змагальної діяльності.
151. Ресинтез м'язового глікогену після фізичних навантажень. Насичення м'язів глікогеном при підготовці до змагань. Вуглеводне харчування перед змаганнями і під час виконання фізичних вправ.
152. Роль жирів у забезпеченні фізичної працездатності.
153. Вітаміни і фізична працездатність. Вплив додаткового вживання водо- і жиророзчинних вітамінів на фізичну працездатність спортсмена.
154. Мінеральні речовини у харчуванні спортсмена. Взаємозв'язок мінерального статусу з фізичною працездатністю.
155. Залізо і фізична працездатність.
156. Вплив дегідратації на витривалість. Поповнення запасів води під час фізичних навантажень. Регідратація після фізичних навантажень.
157. Особливості харчування спортсменів різних спеціалізацій.
158. Особливості харчування жінок-спортсменок. Режим харчування спортсменів.
159. Відхилення від норми в прийомі їжі спортсменів.
160. Основи особистої гігієни спортсмена. Гігієна статевого життя. Шкідливі звички і спорт.

161. Загальні гігієнічні вимоги до спортивного одягу і взуття.

Розподіл балів, які отримують студенти

Види навч. роб.	Графік навчального процесу															За семестр	Е	Разом			
	Номер лабораторного заняття							КСР 1	Номер лабораторного заняття										КСР 2		
	1	2	3	4	5	6	7		8	9	10	11	12	13	14					15	
ПО	100	100	100	100	100	100	100		100	100	100	100	100	100	100	100		35			
КСР								100										100	10		
ДР																		100	5		
Е																				100	
Разом																		50	50	100	

ПО – поточне оцінювання

КСР – контроль самостійної роботи

ДР – додатковий результат

Е – екзамен

Поточне оцінювання проводиться у формі тестового контролю знань студентів та за результатами усного опитування студентів. Оцінка за тестовий контроль, яку може отримати студент – 100 балів. Поточне оцінювання проводиться під час кожного заняття.

Також за результатами виконання практичних робіт виставляється оцінка за оволодіння практичними навиками на останньому занятті.

Двічі на семестр, згідно графіка навчального процесу відбувається контроль самостійної роботи (КСР) студентів, який проходить у вигляді тестового контролю знань. Максимально можлива кількість балів, яку студент може набрати у підсумку протягом семестру за усі КСР (КСР1 + КСР2) становить 10 балів.

Також за активну роботу на занятті, участь у дискусіях студентам можуть бути виставлені додаткові бали (додатковий результат), який не може перевищувати 5 балів в кінцевому підсумку.

Всі види робіт є обов'язковими до виконання усіма студентами. У випадку, якщо студент не був на занятті, він зобов'язаний відпрацювати усі пропущені заняття у встановленому порядку.

Екзамен здається у формі тестового контролю, студент отримує 50 тестових завдань. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати під час екзаменаційного тестування – 100. Загальний внесок екзаменаційної оцінки становить 50%.

Накопичення балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Лабораторне заняття	35
Контроль самостійної роботи	10
Додатковий результат	5
Екзамен	50
Максимальна кількість балів	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала оцінювання		
<i>Університетська</i>	<i>Національна</i>	<i>ECTS</i>
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX
1-25	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F

Оцінювання здійснюється відповідно до:

[Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника \(введено в дію наказом ректора № 417 від 03.07.2023 р.\):](#)

[Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника](#) (наказ ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 19 травня 2023 р. № 309) Система оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни включає поточний та семестровий контроль знань. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на лабораторних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, результати виконання і захисту лабораторних робіт, експрес-контролю у формі тестів тощо.

Оцінювання успішності студентів на лабораторних заняттях відбувається за 100 бальною шкалою.

Підсумкова оцінка за вивчення дисципліни складається із математичної суми балів, набраних під час семестру – 50% і під час іспиту 50%.

Сума балів, набрана під час семестру, складається із оцінок за лабораторні заняття (35), контроль самостійної роботи (КСР) – 10 та додаткового результату (5).

Максимальна кількість балів, який студент може отримати за роботу на лабораторних заняттях протягом семестру 35 (оцінка виставляється у 100-бальній шкалі і множиться на ваговий коефіцієнт 0,35)

Максимальна кількість балів, які студент може отримати за самостійну роботу (КСР) – 10 (оцінка виставляється у 100-бальній шкалі і множиться на ваговий коефіцієнт 0,10, відповідно максимальний бал за самостійну роботу може скласти 10 балів);

Максимальна кількість балів, які студент може отримати як додатковий результат (підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів, повідомлень, презентацій і т.д.) – 5 (оцінка виставляється у 100-бальній шкалі і множиться на ваговий коефіцієнт 0,05, відповідно максимальний бал може скласти 5 балів).

Оцінювання презентацій відбувається наступним чином:

Відмінно 100–90. У презентації відображено глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач. Під час аналізу-інтерпретації зроблені самостійні висновки, аргументація, висловлене власне ставлення до проблеми. Малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації. Робота виконана творчо і самостійно. Презентація характеризується оригінальністю.

Добре 89-80. Презентація має задовольняти всім критеріям нижчого рівня і одному або двом таким: відображає глибокий пошук при дослідженні та застосування навичок мислення високого рівня; показує явне поглиблення та розуміння теми; притягує увагу аудиторії.

Добре 79-70. Проект має чіткі цілі, відповідні темі. Включена інформація добута із різноманітних джерел. Проект корисний не тільки для студентів, які його створили.

Задовільно 69-60. Проект представляє інформацію, структуровану у формі опорного конспекту, зрозумілу для аудиторії. Зроблений акцент на важливих питаннях.

Задовільно 59-50. Проект сфокусований на темі, але не висвітлює її. Наявна певна організаційна структура, але вона не явна з показу. Можуть бути фактичні помилки чи незрозумілості, але вони не значні.

Незадовільно 49–25, 24–1. Проект здається випадковим, нашвидку зробленим, чи незакінченим. Наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми

Отримання додаткових балів за дисципліною можливе в разі виконання індивідуальних завдань, попередньо узгоджених з викладачем. Перелік індивідуальних завдань міститься у навчальній програмі до курсу.

Також за рішенням кафедри теорії та методики фізичної культури студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів, можуть присуджуватися додаткові бали [«Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»](#) (наказ ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 19 травня 2023 р. № 309) – стор. 4

Письмово виконуються експрес-тести для поточного контролю рівня знань студентів та екзаменаційні роботи. Тести за темою лабораторної роботи виконуються на паперових носіях або в системі дистанційного навчання. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою у % правильних відповідей.

Екзаменаційні роботи проводяться у вигляді тестового контролю рівня знань

студентів на паперових носіях або в системі дистанційного навчання. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою у % правильних відповідей. Під час екзамену студент отримує 50 тестових завдань. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою у % правильних відповідей.

Оцінювання відповідей студентів на практичних заняттях відбувається за 100 бальною шкалою.

Оцінювання відповідей студентів на практичних заняттях відбувається за 100 бальною шкалою.

90-100 балів – Студент має глибокі знання з тем практичних занять. Відповідь змістовна, ґрунтовна та відповідає вимогам. При підготовці до заняття студент використовував творчий підхід, не обмежуючись тільки матеріалами підручника або лекції. Під час практичного заняття студент активно приймає участь в дискусіях та доповнює відповіді інших. Протягом відповіді активно використовує приклади для кращого розуміння матеріалу. Під час заняття вдало поєднує теоретичні знання та практичні вміння з даної дисципліни. Приймає активну участь у розв'язанні ситуаційних задач.

80-89 балів – Студент має міцні ґрунтовні знання. Відповідь змістовна та відповідає вимогам. При підготовці до заняття студент не обмежується тільки матеріалами лекції. Під час практичного заняття студент приймає участь при обговоренні поставленого питання. Протягом відповіді може використати приклади для кращого розуміння матеріалу. Проте існують незначні неточності, пропуски, помилки (не більше однієї – двох) та недостатній досвід у творчому застосуванні умінь і навичок; власне ставлення студента висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності; писемне мовлення добре. (Знання – копії, алгоритмічний рівень).

70-79 балів – Студент знає програмний матеріал. Відповідь відповідає вимогам. Студент своєчасно готується до заняття. Під час заняття студент відповідає на поставлені запитання. Проте існують проблеми з інтерпретацією прикладів з практичної діяльності (при розв'язанні ситуаційних задач). Проте існують неточності, пропуски, помилки (не більше трьох – чотирьох) та недостатній досвід у творчому застосуванні умінь і навичок; існують певні помилки в трактуванні практичного значення ситуації, що розглядається.

60-69 балів – студент володіє лише окремими знаннями, вміннями і навичками, порушує логіку викладу, аргументація слабка, є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках, наявні помітні прогалини, писемне мовлення спрощене (Знання – знайомства). Може відповідати на окремі поставлені запитання. При формулюванні базових термінів допускає помилки. При обговоренні інших питань практичного заняття не приймає активної участі і не може навести приклади застосування матеріалу на практиці та розв'язує ситуаційні завдання з допомогою викладача.

50-59 балів – Студент, має уявлення про поставлене питання, але його знання мають фрагментарний характер. При розкритті термінів допускає значні помилки. Має певні прогалини в інших темах, на яких базується матеріал практичного заняття та розв'язує ситуаційні задачі з допомогою викладача.

25–49 балів – Студент має фрагментарні знання, не володіє програмним матеріалом. Відповіді на всі поставлені запитання не повні або взагалі відсутні. При відповіді часто зупиняється і не може відповідати на додаткові запитання. Не в змозі розв'язувати ситуаційні задачі навіть з допомогою викладача.

менше 25 балів – Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працює в аудиторії, не готовий відповідати на будь-яке запитання з теми практичного заняття або розв'язувати ситуаційні задачі.

Студент допускається до підсумкового контролю за умови:

1) виконання всіх видів робіт, передбачених програмою навчальної дисципліни: виконання усіх лабораторних робіт згідно протоколів; здачі КСР на 50 і більше балів.

2) відпрацювання пропущених занять;

3) якщо за час вивчення дисципліни набрав не менше 25 балів.

Форма підсумкового контролю – екзамен. Форма здачі – письмова у вигляді тестового контролю. Структура білета – 50 тестів. За кожну правильну відповідь студент отримує 1 бал. Робота виконується протягом 50 хвилин. Робота оцінюється у % правильних відповідей. Максимальна оцінка – 100. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається: 50% – від кількості балів набраних протягом семестру і 50% від кількості балів, отриманих на екзамені. Максимальна кількість балів, що студент може набрати – 100.

Методичне забезпечення

1. Конспект опорних лекцій всіх тем курсу
<https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/2325>
2. Варіанти тестових завдань для контролю знань студентів
<https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/2325>
3. Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи студентів.
4. Програмові питання для контролю матеріалу змістових модулів та підсумкового контролю.

Рекомендована література

Основна

1. Бардов В.Г. Гігієна та екологія. Вінниця: Нова Книга, 2020. 719 с.
2. Султанова І.Д. Гігієна: навчально-методичний посібник для студентів факультету фізичного виховання і спорту. Івано-Франківськ. 2013. 160 с.
3. Свистун Ю.Д., Гуринович Х.Є. Гігієна фізичного виховання і спорту. Львів: НВФ «Українські технології», 2010. 342 с.

Додаткова

1. Плахтій П.Д. Основи гігієни фізичного виховання: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: МЕДОБОРИ, 2003. 240 с.
2. Гончарук Є.Г., Кундієв Ю.І., Бардов В.Г. та ін.. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. К.: Вища шк., 1995. 552 с.
3. Гігієна дітей і підлітків: Підручник / І.І.Даценко, М.Б. Шегедин Ю.І. Шашков. К.: Медицина, 2006.304 с.
4. Даценко І.І. Гігієна та екологія людини. Львів: Афіша, 2000. 280 с.
5. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни. Курс лекцій: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 480 с.
6. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Л.І. Гігієна з основами екології. К.: Здоров'я, 2001.
7. Пушкар М.П.. Основи гігієни. К.: Олімпійська література, 2004. 96 с.

Праці науковців кафедри

1. Арламовський Р.В., Іванишин І.М., Султанова І.Д. Корекція фізичного стану дівчат-підлітків різних соматотипів засобами фізичного виховання. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. 2013; 18: 85-91.
2. Арламовський Р.В., Султанова І.Д., Іванишин І.М. Корекція фізичного стану підлітків чоловічої статі різних соматотипів. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. 2014; 19: 27–34.
3. Арламовський Р.В., Султанова І.Д., Іванишин І.М. Соматотипологічні особливості соматичного здоров'я дівчат підліткового віку. Теорія та методика фізичного виховання. 2012. 05 (91): 12-6.
4. Арламовський Р.В., Султанова І.Д. Фізичний стан школярів на сучасному етапі розвитку суспільства. Вісник Прикарпатського університету Фізична культура. 2010; 12: 31-47.
5. Арламовський Р.В., Султанова І.Д., Іванишин І.М. Соматотипологічні особливості соматичного здоров'я підлітків Прикарпаття. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.2012; 98 (3): 38-41.
6. Арламовський Родіон, Султанова Ірина, Іванишин Ірина. Моделі фізичної підготовленості підлітків різних соматотипів. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2016; 23.
7. Арламовський Р.В. Удосконалення фізичної підготовленості підлітків з різним соматотипом [Текст]: автореф. дис канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
8. Випасняк І, Шанковський А. Корекція статури студентів у процесі фізичного виховання з урахуванням стану їхньої постави. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018; 4: 58-65. http://nbuv.gov.ua/UJRN/TMFVS_2018_4_11.
9. Випасняк І. П., Шанковський А. З. Особливості фізичного розвитку студентів в процесі фізичного виховання. Український журнал медицини, біології та спорту. 2018; 5 (14): 311–5. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmbs_2018_3_5_60.
10. Випасняк І.П. Концепція профілактики та корекції функціональних порушень опорно-рухового апарату студентів в процесі фізичного виховання: практичний аспект. Науковий

- часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2018; (101): 11–8.
11. Випасняк І.П. Теоретико-методичні засади корекційно-профілактичних технологій у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018; 29: 21–8.
12. Випасняк І.П. Теоретико-методичні основи корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2018; 5 (99): 50–57.
13. Данишук А. Стабілометричні показники рівноваги у дітей 7–14 років з різним станом склепінчастого апарату стопи. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2019; № 2: 24–8.
14. Дмитрів Р.В. Вікові зміни складу тіла і розвитку м'язової сили у школярів, які проживають у різних соціально-природних умовах [Текст]: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 . Харк. держ. акад. фіз. культури. Х., 2010. 19 с.
15. Корсак О., Лемак О., Султанова І., Іванишин І. Функціональний стан і фізична підготовленість учнів ліцею з посиленою фізичною підготовкою з різним рівнем біологічного розвитку. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2020; 36: 26–38.
16. Корсак О.М., Султанова І.Д., Іванишин І.М. Стан та особливості фізичної підготовленості ліцеїстів Прикарпатського військово-спортивного ліцею з різними темпами росту. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2019; 33: 171–182. DOI:10.15330/fcult.33.171-182
17. Корсак О.М., Султанова І.Д., Іванишин І.М. Фізична підготовленість ліцеїстів Прикарпатського військово-спортивного ліцею з різним рівнем фізичного розвитку. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2019; 31: 35- 2.
18. Лемак О., Султанова І., Іванишин І., Арламовський Р. Вікові особливості розвитку фізичних якостей у підлітків з різним рівнем аеробної продуктивності. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2018; 29: 37-44.
19. Лемак О.Й., Корсак О.М., Султанова І.Д., Іванишин І.М., Арламовський Р.В., Фірка А. Особливості фізичного стану підлітків з різним рівнем фізичного розвитку . Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2020; 35:48-59.
20. Лемак О.Й., Султанова І.Д., Іванишин І.М., Арламовський Р.В. Фізична підготовленість та морфо-функціональний стан підлітків з різним рівнем аеробної продуктивності. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2018; 3 (43): 91–98. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-03-91-98>
21. Лемак Олександр, Султанова Ірина. Диференційовані підходи у фізичному вихованні школярів. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2016; 23:79-90.
22. Мицкан Б.М., Випасняк І.П., Шанковський А.З. Факторна структура показників фізичного розвитку, фізичної підготовленості, тілобудови та стану біогеометричного профілю постави студентів в процесі фізичного виховання. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2018; 4 (98)18: 106–110. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2018_4_31.
23. Мицкан Б.М. Вплив гіпокінезії і рухової активності на ріст і диференціацію скелетних м'язів [Текст] : автореф. дис... д-ра біол. наук: 03.00.11. Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1997. 48 с.
24. Султанова І.Д., Іванишин І.М., Арламовський Р.В. Вікові та соматотипологічні особливості фізичного розвитку підлітків Прикарпаття. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт).2013; 7(33): 277-282.
25. Султанова І.Д. Основні тенденції змін стану здоров'я дітей міста Івано-Франківська. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. 2006; 5.
26. Ivanyshyn I., Korsak A., Sultanova I., Bilous O. Physical status of students of precarpathian sport military boarding-school. Scientific Review of Physical Culture. 2013. 3(2):219-224.
27. Ivanyshyn I., Lemak O., Vypasniak I., Sultanova I., Vintoniak O., Salatenko I., Huzak O. Intercorrelation between adolescent' physical status and aerobic capacity level. *Journal of Physical Education and Sport* ® (JPES), Vol 21 (Suppl. issue 5), Art 384, pp 2890 – 2900, Oct 2021 online

ISSN: 2247 - 806X; p-ISSN: 2247 – 8051; ISSN - L = 2247 – 8051.

28. Ivanyshyn Iryna, Ihor Vypasniak, Kovalchuk Lidia, Ivanyshyn Yurii. Correlation structure of the coordination preparedness of male adolescents aged 13–14 engaged in extreme activity. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University Physical Education, Sports and Human Health*. 2021; 20:11–8.
29. Lemak O., Sultanova I., Ivanyshyn I., Arlamovsky R. Somatic health of schoolchildren of Prycarpattya. *Scientific Review of Physical Culture*. 2013. 3(3):79-84.
30. Mytskan B., Mytskan T., Iermakov S., Yermakova T. Фізична культура в контексті сучасної філософської антропології. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 2022;26(3):210-21. <https://doi.org/10.15561/26649837.2022.0309>
31. Nakonechna S., Baskevych O., Popel S., Lisovskii B. The condition of foot in students with functional disorders of posture under different types of physical load. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019-05-31 journal-issue.: 819-22. DOI:10.7752/jpes.2019.s3117
32. Popel S.L, Faychak R.I, Тсар I.G., Bejga P.M., Lysenko Y.O., Śliwiński Z. Monitoring of physical development and physical preparedness of lyceumists of different ages. *Health, Sport, Rehabilitation*. 2021;7(4):111-8. <https://doi.org/10.34142/HSR.2021.07.04.09>
33. Vintoniak O.V., Chrobatyn I. Ya., Zacharkevich T.M., Vypasniak I.P., Popel S. Peculiarities of regional circulation in sportsmen who are planting forces of different qualification. *Journal of Physical Education and Sport*, 2019; 19 (2), Art 48, 323–8. DOI:10.7752/jpes.2019.s2048.
34. Vypasniak Igor, Ivanyshyn Iryna. Correction and Prophylactic Trends in Physical Training of Adults. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2019; 34: 130–138. DOI: 10.15330/fcult.34.130-8.

Актуальні наукові дослідження

1. Акименко В.Я., Стеблій Н.М. Еритемна доза як один із критеріїв гігієнічної регламентації інсоляції. *Довкілля та здоров'я*. 2018; 1 (85): 26-31.
2. Альошина А., Дем'янюк О. Корекція фізичного стану школярів 15–16 років засобами спортивного туризму. *ТІМФВІС*. 2021; № 4: 19-23.
3. Андрєєва О., Гакман А. Теоретичний базис активного старіння населення України. *ТІМФВІС*. 2021; 1.
4. Андрєєва О., Чеверда А. Оцінювання фізичного стану дітей 5–6 років, які займаються оздоровчим фітнесом з елементами спортивних танців. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2020; 1: 87-93.
5. Андрусишина І.М., Голуб І.О., Демченко В.Ф., Лампека О.Г. Порівняльна оцінка вмісту важких металів у ґрунтах різних міських агломерацій: методологічні підходи до моніторингу довкілля. *Довкілля та здоров'я*. 2020; 4 (97):71-7.
6. Андрущенко Т.А., Гончаров С.В., Досенко В.Є. Пошук генетичних маркерів розвитку бронхолегеневої патології – вивчення поліморфізму MLH1 (rs1799977) репарації «невідповідностей» ДНК. *Довкілля та здоров'я*. 2018; 3 (88): 4-8.
7. Антоненко А.М., Вавріневич О.П., Коршун М.М., Омельчук С.Т. Особливості механізмів дії сучасних пестицидів на функціонування щитоподібної залози (огляд літератури). *Довкілля та здоров'я*. 2019; 2 (91): 60-65.
8. Антоненко А.М., Коршун М.М. Фактори навколишнього середовища як чинники ризику патології щитоподібної залози (аналітичний огляд літератури, друге повідомлення). *Довкілля та здоров'я*. 2017; 1 (81): 59-65.
9. Аралова Н.І. Інформаційні засоби для оптимізації процесу відновлення організму спортсменів. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2017; 1: 88-96.
10. Арустамян О.М., Ткачишин В.С., Кондратюк В.Є., Алексійчук О.Ю. Захворюваність у спорті високих досягнень. основи профілактики. *Довкілля та здоров'я*. 2019; 1 (90): 69-74.
11. Бабієнко В.В., Ватан М.М. Аргінін у харчуванні дітей та підлітків: досвід регіональної програми санітарно-гігієнічного моніторингу. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2022; (4), 58–62. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.4.12857>
12. Бабій В.Ф., Брень Н.І., Кондратенко О.Є. Електронні сигарети: огляд досліджень щодо небезпеки та принципів поводження з ними. *Довкілля та здоров'я*. 2018; 2 (87): 36-42.
13. Базика Д.А., Присяжнюк А.Є. Онкологічні ефекти Чорнобильської катастрофи у віддаленому 35-річному післяаварійному періоді. *Журнал НАМНУ*. 2021; 27 (2): 133-139.
14. Баленко Н.В., Григоренко Л.Є., Думанський Ю.Д., Соверткова Л.С., Сердюк Є.А. Імунологічні ефекти як критерій канцерогенної небезпеки поєднаного впливу ендогенних нітрозамінів та магнітного поля промислової частоти. *Довкілля та здоров'я*. 2018; 3 (88): 8-16.
15. Баленко Н.В., Соверткова Л.С., Черниченко І.О., Бабій В.Ф., Думанський Ю.Д.,

- Литвиченко О.М., Сердюк Є.А., Кондратенко О.Є. Дослідження генотоксичності електромагнітного поля низькочастотного діапазону. Сучасний стан (II повідомлення). Довкілля та здоров'я. 2018; 2 (87): 23-29.
16. Бердник О.В., Рудницька О.П., Добрянська О.В. Медико-екологічні аспекти формування хвороб алергічної природи у дітей (популяційні дослідження). Довкілля та здоров'я. 2018; 2 (87): 19-23.
17. Бондар О., Носова Н. Характеристика морфологічних ознак фізичного розвитку школярів у процесі фізичного виховання. ТІМФВІС. 2018; 3:18-42.
18. Бугина Л.М., Паллаг О.В., Мелешко Т.В., Рукавчук Р.О., Баті В.В. Програма LINGUAL як інформаційна база у практиці ідентифікації продуктів харчування. Довкілля та здоров'я. 2020; 1 (94): 76-81.
19. Бузинний М.Г., Михайлова Л.Л. Обробка питної води для видалення радону. Огляд методів за європейським проектом. Довкілля та здоров'я. 2018; 4 (89):10-15.
20. Булик Р., Власова К. Субмікроскопічні перетворення структур гіпоталамуса за умов цілодобового освітлення. *Clinical Anatomy and Operative Scirgery*.2020;19 (4) : 5-9. <https://doi.org/10.24061/1727-0847.19.4.2020.43>
21. Вашук В.В., Кирик Т.П., Герич Г.І, Кушнірчук М.І. Гігієна рук як запорука безпеки лікування: сучасний стан проблеми та перспективи освітньої діяльності. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (2): 57–61. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.2.12136>
22. Венгер О.П., Герасим'юк І.Г. Особливості вивчення ефективності антидепресантів на основі мета-аналізів. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2022; (4): 91–5. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.4.12862>
23. Венгер О.П., Воронцова Т.О., Іваніцька Т.І., Бондарук Б.О., Трохимчук А.В. Порівняння впливу мультимедійних технологій на психічний стан дітей та дорослих під час локдауну, роботи та навчання в онлайн-режимі. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (2): 5– 10. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.2.12335>
24. Винничук Ю. Вітаміни як імунонутрієнти в практиці підготовки спортсменів . Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; 1: 60-72.
25. Виноградов В., Лопатенко Г. Застосування позатренувальних засобів для підвищення фізичної підготовленості у футболі. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2017; 2: 33-45.
26. Гагара В., Логвиненко В. Оцінювання впливу занять з карате на показники фізичного здоров'я у дітей 8–10 років. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2017; 1: 58-63.
27. Галайчук І.Й. Канцерогенний вплив ультрафіолетового опромінення на шкіру людини за умов мобільності населення. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (3), 18–24. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.3.12621>
28. Гасанова С., Лисенко Є. Особливості прояву спеціальної працездатності у кваліфікованих жінок-боксерів в анаеробних умовах виконання навантажень. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2017; 2: 46-54.
29. Герасимчук П.О., Фіра Д.Б., Павлишин А.В. Оцінка якості життя, пов'язаної із здоров'ям у медицині. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (1): 112–122. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.1.11882>
30. Гозак С.В., Єлізарова О.Т., Станкевич Т.В., Парац А.М. Тривалість нічного сну школярів як гігієнічна проблема. Довкілля та здоров'я. 2018; 1 (85): 68-73.
31. Гозак С.В., Єлізарова О.Т., Станкевич Т.В., Парац А.М. Фактичне харчування сучасних школярів та його вплив на розумову працездатність та втому. Довкілля та здоров'я. 2017; 3 (83): 29-34.
32. Голіченков О.М., Домарацька Ю.С., Григоренко Л.Є., Степанчук С.В. Ляшенко В.І., Майстренко З.Ю. Вивчення сенсibiliзуючої дії мийних засобів, призначених для догляду за посудом та іншими виробами для дітей. Довкілля та здоров'я. 2021; 1 (98): 60-66.
33. Гончарова Н., Бутенко Г. Практичні засади здоров'яформуючої діяльності дітей шкільного віку в процесі фізичного виховання. ТІМФВІС. 2019; 4: 49-58.
34. Гончарова Н. Соціально-педагогічні передумови розробки концепції здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання школярів. ТІМФВІС. 2018; 2: 61-6.
35. Горошко В. Функціональна діагностика стану здоров'я молоді за допомогою експрес-тесту заміру критичної частоти злиття мерехтінь. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2021; 1:14-20.
36. Гребняк М.П., Таранов В.В., Федорченко Р.А. Сучасна динаміка здоров'я населення

України у глобальному вимірі. Довкілля та здоров'я. 2018; 3 (88): 27-33.

37. Гребняк М.П., Федорченко Р.А. Гігієнічна донозологічна діагностика впливу атмосферних забруднень на органи дихання. Довкілля та здоров'я. 2017; 1 (81): 15-19.
38. Гунько Н.В., Омельянець М.І., Дубова Н.Ф., Короткова Н.В. Досвід ретроспективного дослідження смертності осіб, які були дітьми на час аварії на Чорнобильській АЕС та проживали у 1986-2011 роках на найбільш радіоактивно забруднених територіях України. Журнал НАМНУ. 2020; 26 (1-2).
39. Даниленко Г.М., Подрігало Л.В., Авдієвська О.Г. Гігієнічні та медико-соціальні особливості збереження здоров'я учнів закладів загальної середньої освіти у сучасній родині. Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 24-30.
40. Даниленко Г.М., Меркулова Т.В., Межибецька І.В. Психофізіологічні особливості самовизначення підлітків, що опановують різні професії. Довкілля та здоров'я. 2020; 2 (95): 4-9.
41. Даниленко Г.М., Швець А.М. Проблеми професійного самовизначення сучасних старшокласників. Довкілля та здоров'я. 2017; 3 (83): 34-39.
42. Дмитрієва Є., Шматова О. Автоматизація розрахунку нормативу використання води для фізкультурно-спортивних комплексів. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2020; 1: 137-42.
43. Добрянська О.В., Волощук О.В. Роль самооцінки у формуванні здоров'я осіб різного віку. Довкілля та здоров'я. 2020; 1 (94):19-26.
44. Донченко В.І. Зарубіжний досвід здоров'язбереження – погляд у минуле. Світ Медицини та Біології. 2018; 1(63): 180-183. [10.26.724/2079-8334-2018-1-63-180-183](https://doi.org/10.26.724/2079-8334-2018-1-63-180-183)
45. Дроздовська С., Гуренко О., Порадун Ю. Скелетні м'язи як ендокринний регулятор розвитку метаболічного синдрому. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2021; 2: 13-22.
46. Думанський В.Ю., Козярін І.П., Івахно О.П. Електромагнітні поля як екогігієнічна проблема сучасності. Довкілля та здоров'я. 2021; 3(100): 44-49.
47. Дутчак М., Шахліна Л., Футорний С., Першегуба Я. Громадське здоров'я: дискусійні питання, шляхи їх практичного вирішення. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2020; 1:3-9.
48. Єлізарова О.Т., Гозак С.В., Станкевич Т.В., Парац А.М. Зв'язок способу життя та фізичного розвитку сучасних міських підлітків. Довкілля та здоров'я. 2018; 3 (88): 67-71.
49. Єлізарова О.Т., Гозак С.В., Станкевич Т.В., Парац А.М. Методика оцінки індивідуального ризику для здоров'я міських дітей 12-15 років. Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 44-51.
50. Єлізарова О.Т., Полька Н.С., Гозак С.В., Парац А.М., Линчак О.В, Станкевич Т.В. Характеристика поведінкових факторів дітей та підлітків України в умовах впровадження карантинних заходів під час пандемії COVID-19. Довкілля та здоров'я. 2020; 4 (97): 14-21.
51. Єльцова Л.Б., Омельчук С.Т., Алексійчук В.Д., Петросян А.А.Профілактика гіповітамінозів та гіпомікроелементозів у студентської молоді. Довкілля та здоров'я. 2018; 4 (89): 53-8.
52. Єрмішев О.В. Функціонально-екологічна експертиза як метод екологічного контролю регіону. Довкілля та здоров'я. 2020; 2 (95): 38-47.
53. Заболотний Д.І., Гончарук В.В., Руденко А.В., Саприкіна М.М, Болгова О.С. Питна вода. Мікроскопічні гриби. Мікотоксини (огляд літератури). Журнал НАМНУ. 2019; 25 (3): 253 -9.
54. Івахно О.П., Козярін І.П. Проблеми використання харчових добавок у продуктах дитячого харчування. Довкілля та здоров'я. 2019; 1 (90): 29-33.
55. Івахно О.П., Козярін І.П. Сучасний стан захворюваності дітей на сальмонельози в Україні. Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 23-8.
56. Івахно О.П., Козярін І.П.Особливості лабораторного контролю за умовами функціонування закладів для дітей. Довкілля та здоров'я. 2020; 2 (95): 9-16.
57. Ілляш О.Е., Соловійова Н.В., Соловійов В.В., Голік Ю.С., Чухліб Ю.О. Медико-кліматичні дослідження умов проживання та їх вплив на стан здоров'я людей. Світ Медицини та Біології. 2021. 1(75), 239-244. [10.26724/2079-8334-2021-1-75-239-244](https://doi.org/10.26724/2079-8334-2021-1-75-239-244)
58. Ільїн В., Філіппов М., Апіхтін К. Підходи до встановлення нормативних значень показників структурно-лінгвістичного аналізу варіабельності серцевого ритму у спортсменів. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; № 2:88-92.
59. Імас Є., Шинкарук О.Сталий розвиток та спадщина в глобальному середовищі: екологія і спорт. ТІМФВІС. 2018; 3: 110-9.
60. Імас Є., Циганенко О., Футорний С. Еколого-гігієнічна оцінка впливу холодного атмосферного повітря на напруженість процесів терморегуляції організму спортсменів:

- проблеми та шляхи їх вирішення. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; № 2: 3-7.
61. Імас Є., Циганенко О., Футорний С. Новітні методологічні підходи в оцінці екосистем спортивно-оздоровчих комплексів. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; 1: 47-52.
62. Кадієва М. Аналіз показників фізичного стану дітей 9-10 років з емоційно-вольовими порушеннями. ТІМФВІС. 2021; 2: 58-65.
63. Калиниченко Д.О. Природний рух населення та дітородна активність (регіональний аспект). Довкілля та здоров'я. 2018; 2 (87): 75-81.
64. Каратєєва С., Слободян О., Мосейчук Ю., Лаврів Л., Байдюк М., Гой Р. Особливості показників екскурсії огруддя в студентів закладів вищої освіти. *Clinical Anatomy and Operative Scirgery*. 2021; 20 (2): 24-8. <https://doi.org/10.24061/1727-0847.20.2.2021.14>
65. Копаниця О.М., Гудима А.А., Мялюк О.П., Ліснянська Н.В., Кліщ І.М. Особливості використання карагінанів як харчових добавок. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (2): 113–9. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.2.12344>
66. Корзун В.Н., Воронцова Т.О. Вплив природних і техногенних чинників на функцію щитоподібної залози (огляд літератури). Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 61-9.
67. Корольова Н.Д., Чорна В.В., Гуменюк Н.І., Ангельська В.Ю., Хлестова С.В. Використання психотропних та психостимулюючих препаратів студентами під час складання іспитів. Довкілля та здоров'я. 2019; 2 (91): 32-5.
68. Котко Д., Гончарук Н., Путро Л., Томчук І. Особливості реакції кардіореспіраторної системи на фізичне навантаження у людей старшого віку. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; 2: 45-53.
69. Кравченко С.В. Громадське здоров'я: поняття і сутність, роль інформаційно-аналітичного супроводу. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2022; (1): 70–4. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.1.13078>
70. Красносельський М.В., Старенький В.П., Авер'янова Л.О., Рубльова Т.В. Проблеми та перспективи розвитку радіаційної онкології в Україні. Журнал НАМНУ. 2021; 27 (4): 256-63.
71. Кривич І.П., Чумак Ю.Ю., Гусєва Г.М. Сучасний стан здоров'я населення України. Довкілля та здоров'я. 2021; 3(100): 4-13.
72. Круцевич Т., Марченко О., Дедух М. Сучасні підходи до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді в процесі фізичного виховання. ТІМФВІС. 2021; 2: 66-75.
73. Круцевич Т., Марченко О. Концептуальні підходи в дослідженнях гендерної диференціації у фізичному вихованні. ТІМФВІС. 2020; 2: 85-94.
74. Круцевич Т., Марченко О. Сучасний стан фізичного виховання учнівської молоді. Гендерний аспект. ТІМФВІС. 2021; 4: 30-6.
75. Круцевич Т., Червотока М. Стан захворюваності школярів у регіонах України протягом навчання в школі. ТІМФВІС. 2019; 2: 57-62.
76. Кудря М.Я., Лалименко О.С., Караченцев Ю.І., Завгородній І.В. До питання проведення біологічного моніторингу ксенобіотиків. Довкілля та здоров'я. 2017; 1 (81): 65-72.
77. Кузнецова Л., Трачук С., Покас Б. Оцінка добової рухової активності студентів коледжу методом метаболічного еквіваленту. ТІМФВІС. 2018; 4: 66-9.
78. Кузнецова О.М., Останіна Н.В. Вивчення та аналіз ситуації щодо споживання дієтичних добавок населенням України. Довкілля та здоров'я. 2020; 3 (96): 25-32.
79. Кутузова Л.Г., Марущак М.І. Сон як регулятор здоров'я організму. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (1):123–5. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.1.12097>
80. Лабінський А., Семенів Б., Лабінська Г. Вплив фізичних навантажень на ультраструктурні зміни тканин волосяних фолікулів людини. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2020; 2: 43-7.
81. Лазаренко К.П., Завгородній І.В. Психогігієнічна оцінка стану адаптації дітей з патологією опорно-рухового апарату. Довкілля та здоров'я. 2017; 2 (82): 71-5.
82. Литвинова О.Н., Качмар О.І. Інтеграційний аспект вибору стратегії збереження здоров'я: роль детермінант здоров'я. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (2): 24–28. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.2.12376>
83. Литвинова О.Н., Качмар О.І. Інтервенційний підхід у формуванні молоддю компетентності збереження здоров'я: аналітичний огляд. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (1): 15–21. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.1.12137>
84. Лотоцька О.В., Гавліч О.Є. Значення раціонального харчування для здоров'я вагітних. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (3), 9–17.

<https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.3.12620>

85. Любарець С.Ф., Антомонов М.Ю. Критерії прогнозування виникнення карієсу у дітей з гіпоплазією емалі постійних зубів з урахуванням антропогенних чинників довкілля. Довкілля та здоров'я. 2018; 4 (89): 32-6.
86. Маслова О., Імас Є., Шахліна Л., Футорний С., Коломієць Т., Утвенко А. Адаптація дітей середнього шкільного віку до умов дистанційного навчання у процесі фізичного виховання. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2021; 2: 73-7.
87. Матасар І.Т., Петрищенко Л.М., Луценко О.Г. Особливості вуглеводного обміну, фактори ризику та фактичний вміст вуглеводів у раціонах харчування дітей, які мешкають у несприятливих екологічних умовах. Довкілля та здоров'я. 2018; 4 (89): 48-53.
88. Михайлова Л.Л., Бузинний М.Г. Практичне використання радіаційних параметрів якості питної води: настанови міжнародних організацій та український досвід. Довкілля та здоров'я. 2020; 4 (97): 27-35.
89. Мізюк М.І., Суслик З.Б., Єремчук Я.О. Особливості розумової працездатності та успішності учнів старших класів, які розпочали навчання з шести- та семирічного віку. Довкілля та здоров'я. 2018; 1 (85): 73-7.
90. Москвяк Н.В. Особливості морфологічного розвитку європейських школярів на початковому етапі навчання. Довкілля та здоров'я. 2017; 1 (81): 46-50.
91. Москвяк Н.В. Ретроспективний порівняльний аналіз фізичного розвитку дітей середнього шкільного віку. Довкілля та здоров'я. 2021; 4(101): 19-27.
92. Москвяк Н.В. Порівняльні аспекти окремих показників фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Довкілля та здоров'я. 2019; 2 (91): 21-7.
93. Нагорна А., Андреева О. Характеристика показників фізичного стану жінок другого періоду зрілого віку з надлишковою масою тіла. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2020; 2: 55-61.
94. Наумова Л.В, Мілевська-Вовчук Л.С, Наумова У.О., & Бойко Ю.В. Роль вітаміну D та його роль на різних етапах становлення жіночого організму. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (2): 107–112. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.2.11694>
95. Орлюк О.П., Малюга Л.Ю., Сіньова Л.М., Зозуля Д.В. Здоров'я людини як найвища соціальна цінність. Світ Медицини та Біології. 2019; №3(69): 133-136. 10.26724/2079-8334-2019-3-69-133-13
96. Осадча О., Павлова О. Екологічна тріада в спорті. Сучасний погляд. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2021; 1: 31-4.
97. Павленко Н.П., Махнюк В.М., Волощук О.В. Вплив прямих та опосередкованих індикаторних показників архітектурно-планувальних рішень закладів загальної середньої освіти на психоемоційний стан та здоров'я учнів молодшого шкільного віку. Довкілля та здоров'я. 2020; 3 (96): 54-60.
98. Педан Л.Р., Гончарова Р.Й., Качко Г.О., Омельченко Е.М, Тимченко О.І, Поканевич Т., Попович Л.В. Спадкова патологія людини і геномна нестабільність. Довкілля та здоров'я. 2018; 2 (87): 4-10.
99. Писарук А.В., Кошель Н.М. Біологічний вік: методологія визначення. Журнал НАМНУ. 2021; 27 (3).
100. Підгайна В., Кириченко В. Оцінка рівня здоров'я та структури захворюваності старшокласників як передумова розробки оздоровчої програми. ТИМФВІС. 2018; № 1: 57-62.
101. Пітенко С., Лисенко О. Аналіз тренувальних програм, розроблених з урахуванням будови тіла спортсменів. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2017; 1: 33-8.
102. Пластунова О.Б. Фізичний розвиток і харчовий статус юних спортсменів – вихованців училища фізичної культури. Довкілля та здоров'я. 2019; 2 (91): 35-41.
103. Платонова А.Г., Яцковська Н.Я., Антомонов М.Ю. Наукове обґрунтування створення вітчизняної гігієнічної класифікації дитячого одягу. Довкілля та здоров'я. 2017; 4 (84): 68-73.
104. Платонова А.Г., Яцковська Н.Я., Шкарбан К.С., Саєнко Г.М. Визначення основних факторів, що впливають на вибір дитячого одягу батьками, та тривалість використання кожного шару одягу впродовж доби. Довкілля та здоров'я. 2017; 4 (84): 73-8.
105. Полька Н.С., Гозак С.В., Єлізарова О.Т., Станкевич Т.В., Парац А.М. Новітній підхід до оцінювання здоров'я підлітків у гігієнічних дослідженнях. Журнал НАМНУ. 2019; 25 (3): 337–339.
106. Полька Н.С., Махнюк В.М., Павленко Н.П., Могильний С.М. Відповідність існуючого фонду закладів загальної середньої освіти України сучасним вимогам «Нової української школи». Довкілля та здоров'я. 2021; 2 (99): 56-62.
107. Полька О.О., Омельченко Е.М., Качко Г.О., Педан Л.Р. Фолієва кислота у профілактичній медицині. Довкілля та здоров'я. 2017; 2 (82): 22-6.

108. Прикашикова К.Є., Ярошенко Ж.С., Костюк Г.В., Сировенко В.І., Олєпир О.В., Лук'янюк В.О., Литвинюк І.В., Полянська В.М., Мовчун Т.І. Захворюваність на непухлинні хвороби, інвалідність, смертність дорослого населення радіоактивно забруднених територій України. епідеміологічні дослідження протягом 1988-2016 років. Довкілля та здоров'я. 2021; 3(100): 22-30.
109. Прокопов В.О., Липовецька О.Б., Зоріна О.В., Куліш Т.В., Соболев В.А. Проблема хлорорганічних сполук у питній воді у працях українських науковців (огляд літератури та власних досліджень). Довкілля та здоров'я. 2020; 3 (96): 65-73.
110. Прокопов В.О., Липовецька О.Б., Куліш Т.В., Гаркавий С.С. Оцінка канцерогенного ризику для населення від споживання хлорованої питної води. Довкілля та здоров'я. 2017; 4 (84): 37-40.
111. Путро Л., Котко Д., Гончарук Н. Есенціальний мікроелемент селен (Se) та його роль у метаболізмі спортсменів під час виконання інтенсивних фізичних навантажень (огляд спеціальної літератури). Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2021; 1: 21-5.
112. Рода О., Калитка С., Войтович І. Порівняльна характеристика функціональних можливостей та фізичної працездатності чоловіків і жінок, які спеціалізуються в бігу на середні дистанції. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; 2: 15-22.
113. Савлюк С., Слюсарчук В. Визначальні чинники покращення фізичного стану та здоров'я дітей молодшого шкільного віку. ТІМФВІС. 2018; 4: 83-90.
114. Саїнчук М. Декларативність та реальність реалізації оздоровчого цілепокладання фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. ТІМФВІС. 2018; 1: 72-7.
115. Светлова О.Д. Functional markers' definitions of relative risk in the developing chronic diseases for modern schoolchildren. Довкілля та здоров'я. 2017; 3 (83): 25-9.
116. Сергета І., Браткова О., Серебреннікова О. Наукове обґрунтування гігієнічних принципів профілактики формування та розвитку донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнів сучасних закладів середньої освіти (огляд літератури і власних досліджень). Журнал НАМНУ. 2022; 28 (1): 306-326.
117. Сергета І.В., Стоян Н.В., Серебреннікова О.А., Дреженкова І.Л., Макарова О.І. Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. Довкілля та здоров'я. 2022; 2(103): 32-42.
118. Сергета І.В., Тимошук О.В. Прогностична оцінка особливостей перебігу психофізіологічної і психічної адаптації учнів і студентів сучасних закладів освіти у контексті здійснення комплексної оцінки якості життя. Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 18-24.
119. Сердюк А.М., Акіменко В.Я., Стеблій Н.М. Результати вивчення взаємозв'язку між суб'єктивною оцінкою опитуваними стану свого здоров'я та умовами природного освітлення та інсоляції їх житла. Журнал НАМНУ. 2018; 24 (3-4): 329 – 339.
120. Сердюк А.М., Гуліч М.П., Коблянська А.В., Любарська Л.С. Обізнаність та усвідомлення молоддю загрози для здоров'я поведінкових факторів ризику розвитку неінфекційних захворювань – вагома складова реалізації профілактичних заходів. Довкілля та здоров'я. 2018; 3 (88): 62-67.
121. Сердюк А.М., Гуліч М.П., Петренко О.Д., Любарська Л.С., Коблянська А.В. Оцінка обізнаності та усвідомлення студентською молоддю ролі харчування в розвитку неінфекційних захворювань. Довкілля та здоров'я. 2019; 2 (91): 27-32.
122. Сердюк А.М., Полька Н.С., Медведовська Н.В., Стовбан І.В., Квач М.Д. Аналіз ініціатив нормативно-правового забезпечення формування, збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я. Журнал НАМНУ. 2021; 27 (3).
123. Скиба О.О., Пшенична Л.В. Рівень санітарно-гігієнічного благополуччя як індикатор функціональних змін організму юних спортсменів. Світ Медицини та Біології. 2017; 4(62): 089-093. [10.26724/2079-8334-2017-4-62-89-93](https://doi.org/10.26724/2079-8334-2017-4-62-89-93)
124. Соломаха К.В., Гаркавий С.І. Проблеми та перспективи дистанційної освіти в Україні. Довкілля та здоров'я. 2020; 3 (96): 60-65.
125. Степанов Ю.М., Демешкіна Л.В., Мосійчук Л.М., Зигало Е.В., Ягмур В.Б., Петішко О.П. Депресивні розлади: у загальній популяції, в гастроентерології та в період COVID-19 пандемії. Журнал НАМНУ. 2021; 27 (4): 263-271.
126. Степанова Є.І., Базика Д.А., Полька Н.С., Позниш В.А., Колпаков І.Є., Вдовенко В.Ю. Психологічні особливості дітей, переміщених із зони збройного конфлікту на південному сході України. Довкілля та здоров'я. 2019; 3 (92): 17-23.
127. Степанова Є.І., Колпаков І.Є., Позниш В.А., Вдовенко В.Ю., Зигало В.М., Альохіна С.М. Порівняльний аналіз стану про- та антиоксидантної систем у дітей при дії стресових чинників радіаційного та психогенного походження. Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 38-

128. Степанова Є.І., Позниш В.А., Вдовенко В.Ю. Психологічний стан дітей, які перебували на карантині з приводу пандемії COVID-19. *Довкілля та здоров'я*. 2021; 3(100): 49-56.
129. Сябренко Г.П., Кириченко І.І., Шкляр А.С., Терещенко Г.А., Приходько Е.О., Деміхов А.О. Психологічні та метаболічні особливості осіб молодого віку з артеріальною гіпертензією І ступеня та дисгармонійною жировою компонентою маси тіла. *Вісник медичних і біологічних досліджень*. 2021; (1): 92–99. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.1.12094>
130. Теклюк Р.В., Сергета І.В. Проблеми моніторингу здоров'язберігаючої компетентності сучасних підлітків. *Довкілля та здоров'я*. 2019; 1 (90): 23-9.
131. Теренда Н.О., Фарійон Н.Я. Безсоння як фактор ризику розвитку мозкового інсульту. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2021; (2), 18–23. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.2.12375>
132. Теренда Н.О., Павлів Т.Б., Теренда О.А. Професійне вигорання – одна з невирішених проблем системи охорони здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2021; (2): 29–33. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.2.12377>
133. Ткаченко М.В. Гіпоурикемічна терапія для профілактики та лікування подагри: Актуальний стан проблеми. *Світ Медицини та Біології*. 2017; 4(62), 197-203. [10.26724/2079-8334-2017-4-62-197-203](https://doi.org/10.26724/2079-8334-2017-4-62-197-203)
134. Тронько М.Д., Кравченко В.І. Профілактика йодозалежних захворювань в Україні (огляд літератури). *Довкілля та здоров'я*. 2019; 2 (91): 65-70.
135. Федоренко В.І., Кіцула Л.М. Динаміка фізичного розвитку 6-річних дітей м. Львова. *Довкілля та здоров'я*. 2017; 2 (82): 50-5.
136. Федорчук С., Кравченко В., Фібах К., Лисенко О., Шинкарук О. Стан нейродинамічних функцій і динамічна м'язова витривалість кваліфікованих спортсменів-веслувальників. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2021; 1:128-133.
137. Хорошуха М. Визначення фізичної працездатності в спорті: Метод Power-ергометрії (із багаторічного досвіду автора). *Спортивна наука та здоров'я людини: наукове електронне періодичне видання*. 2022; 1(7): 152.
138. Циганенко О., Першегуба Я., СклярOVA Н., Оксамитна Л. Еколого-гігієнічна проблема розвитку гіперчутливості дихальних шляхів до дії холодного атмосферного повітря. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2017; 2: 21-26
139. Циганенко О., Путро Л., СклярOVA Н., Оксамитна Л. Гігієнічна діагностика хронотипів та хронотипологічних особливостей організму спортсменок. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2021; 1:26-30.
140. Циганенко О., СклярOVA Н., Богданович Л., Урядникова І., Оксамитная Л. Програма «здорове харчування» нутриціологічної профілактики дисфункції адаптивного імунітету у спортсменів при високих фізичних навантаженнях. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2019; 2: 39-45.
141. Циганенко О., СклярOVA Н. Екологічна епідеміологія як новітній напрям спортивної медицини. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. 2020; 1: 44-48.
142. Цимбалюк В.І., Вадзюк С.Н., Паничев В.О., Тимошів В.С., Табас П.С. Поширення респіраторних вірусних інфекцій в Україні в умовах глобального потепління. *Журнал НАМНУ*. 2020; 26 (1-2).
143. Цимбалюк С.М., Черниченко І.О., Литвиченко О.М., Гульчій М.В., Баленко Н.В., Федоренко З.П., Волощук О.В. Захворюваність на рак щитоподібної залози в Україні: територіальні особливості. *Довкілля та здоров'я*. 2017; 1 (81): 11-15.
144. Черниченко І.О., Баленко Н.В., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Главачек Д.О., Кондратенко О.Є. Вплив деяких хімічних канцерогенів доквілля на захворюваність гормонозалежними пухлинами та можливі механізми його реалізації (огляд літератури). *Довкілля та здоров'я*. 2021; 2 (99): 44-56.
145. Черниченко І.О., Баленко Н.В., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Главачек Д.О., Кондратенко О.Є. Захворюваність на рак яєчників і вплив на її формування хімічного забруднення навколишнього середовища (аналіз даних літератури). *Довкілля та здоров'я*. 2020; 2 (95):70-8.
146. Черниченко І.О., Баленко Н.В., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Главачек Д.О., Кондратенко О.Є. Захворюваність на рак передміхурової залози та вплив хімічного забруднення навколишнього середовища на її формування. *Довкілля та здоров'я*. 2020; 1 (94): 64-76.
147. Черниченко І.О., Баленко Н.В., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Главачек Д.О., Кондратенко О.Є. Захворюваність на рак молочної залози і роль стійких хлороорганічних

- забруднювачів навколишнього середовища (аналіз даних літератури). Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 52-61.
148. Черниченко І.О., Баленко Н.В., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Главачек Д.О., Кондратенко О.Є. Захворюваність на рак молочної залози і роль стійких хлороорганічних забруднювачів навколишнього середовища (аналіз даних літератури). Довкілля та здоров'я. 2019; 2 (91): 53-60.
149. Черниченко І.О., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Баленко Н.В., Кондратенко О.Є., Главачек Д.О. Гігієнічні нормативи хімічних речовин в атмосферному повітрі: досягнення минулого та сучасні погляди у майбутнє. Довкілля та здоров'я. 2021; 4(101): 51-8.
150. Черниченко І.О., Литвиченко О.М., Бабій В.Ф., Федоренко З.П., Цимбалюк С.М., Баленко Н.В., Кондратенко О.Є., Главачек Д.О. До питання ймовірної ролі хімічних засобів захисту рослин у формуванні онкологічної захворюваності населення. Довкілля та здоров'я. 2021; 3(100): 38-44.
151. Черниченко І.О., Литвиченко О.М., Соверткова Л.С., Цимбалюк С.М. Оцінка канцерогенного ризику для населення промислових міст України. Довкілля та здоров'я. 2017; 2 (82): 17-22.
152. Чорна В.В., Доценко В.М., Махнюк В.М., Могильний С.М., Очеретяна Г.В. Методичні підходи до створення індексів для комплексної оцінки стану здоров'я населення та забезпеченості його медичною допомогою. Довкілля та здоров'я. 2021; 1 (98): 20-9.
153. Чорна В.В. Детермінація психічного здоров'я населення в Україні та країнах ЄС. 47-54.
154. Шахліна Л., Ковальчук Н. Сучасні уявлення про особливості спортивної підготовки жінок. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; 1: 3-14.
155. Шахліна Л., Чистякова М. Особливості планування тренувальних навантажень у мікро- та мезоциклах підготовки спортсменок високої кваліфікації, які спеціалізуються у дзюдо. Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія. 2018; 2: 8-14.
156. Ширококов В.П., Янковський Д.С., Димент Г.С. Мікробіом та старіння людини (огляд літератури). Журнал НАМНУ. 2020; 25 (4): 463-475.
157. Якименко І., Цибулін О., Шаповалов Є. Healthy lifestyle behaviors among university students in Ukraine . Довкілля та здоров'я. 2017; 1 (81): 41-6.
158. Ярошенко Ж.С. Здоров'я дітей – мешканців радіаційно-забруднених територій, народжених після Чорнобильської катастрофи. Довкілля та здоров'я. 2019; 4 (93): 31-8.
159. Aksović N., Vjelica B., Joksimović M., Skrupchenko I., Filipović S., Milanović F., Pavlović B., Čorluka V., Pržulj R. Вплив аеробних фізичних навантажень на серцево-респіраторну підготовку літнього населення: систематичний огляд. Pedagogy of Physical Culture and Sports. 2020; 24(5): 208-1. <https://doi.org/10.15561/26649837.2020.0501>
160. Aranasenko H.L. How to stop the epidemic of chronic noninfectious disease. Довкілля та здоров'я. 2017; 1 (81): 19-23.
161. Bakalets O. V., Behosh N. B., Dzyha S. V., Zaiets T. A. (2020). Сучасні вимоги до проведення спірометрії . Вісник медичних і біологічних досліджень, (2), 59–64. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2019.2.10605>
162. Boyarchuk O.R., Volokha A.P., Hariyan T.V., & Dmytrash L.M. Первинні імунodefіцити: регіональні, національні та глобальні виклики. Вісник наукових досліджень. 2018; (3): 142–145. <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2018.3.9270>
163. Chaikivska E.F. Статевий розвиток умовно соматично здорових дівчаток Львівської області в пубертатний період. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (4): 19–25. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.4.11905>
164. Chepelevska L.A., Dzyuba O.M. Проблеми медико-демографічної ситуації та заходи з її покращення. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2017; (1). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2017.1.7927>
165. Chukur O.O. Динаміка захворюваності й поширеності патології щитоподібної залози серед дорослого населення України. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; (4): 19–25. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.4.10020>
166. Danilenko G.M., Letyago N.V., Avdiievskaya O.G., Savelieva L.M., Matvienko O.V., Khmylevskaya I.G., Razuynkova N.S. Особливості здоров'язберігаючої поведінки та самооцінки здоров'я студентської молоді. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2018; (2). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.2.9360>
167. Danylenko N.M., Sotnikova-Meleshkina Z.V., Shkurapet N.I., Mikhanovska N.H. Якість життя, що пов'язана зі здоров'ям учнів базової школи за умов обмеженої фізичної та соціальної активності. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020; (3): 28–33. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.3.11618>
168. Denefil O.V., Terenda O.A., Protsyk M.P., Terenda N.O. (ндивідуальне сприйняття часу –

- рання прогностична ознака розвитку захворювань. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020; (1): 56–60. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.1.11208>
169. Dobrovolska L.I., Boyarchuk O.R., Hariyan T.V., Hlushko K.T. Світовий досвід боротьби з вейпінгом та його наслідками серед дітей та молоді. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2020; (3): 153–160. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2020.3.11297>
170. Dorosh N.V., Pkanych K.I., Dorosh O.I., Boyko I.R. Мобільні технології для моніторингу показників стану здоров'я. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2018; (3). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2017.3.8267>
171. Dyachuk M., Gruzieva T., Inshakova G. Особливості здоров'я населення старших вікових груп. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; (3): 5–11. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.3.10584>
172. Fedoniuk L.Y., Burgess-Pinto E., Yastremska S., Shumka S. Дослідження стану здоров'я населення – можливості для розвитку світової спільноти і професіоналів із громадського здоров'я. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2020; (2): 55–58. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2019.2.10579>
173. Furman Y., Miroshnichenko V., Bohuslavskaya V., Gavrylova N., Brezdeniuk O., Salnykova S., Holovkina V., Vyprasiak I., Lutskey V. Моделювання функціональної підготовленості жінок 25-35 років різних соматотипів. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 2022; 26(2):118-25. <https://doi.org/10.15561/26649837.2022.0206>
174. Gruzieva T.S., & Kalashnikova N.M. Особливості та тенденції захворюваності населення на злоякісні новоутворення шкіри. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (4): 5–12. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.4.11903>
175. Gruzieva T.S., Zamkevich V.B. Стратегічні напрями боротьби з небезпечним та шкідливим вживанням алкоголю в документах Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; (3): 124–133. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.3.10603>
176. Gzhegotsky M., Tymoschuk O., Cherkasov V., Dmytrenko S., Shapoval O. Особливості взаємозв'язку показників особливостей особистості та характеристик якості життя учнівської і студентської молоді за даними кластерного аналізу. Вісник морфології. 2019; 25(1): 25-31. [https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2019-25\(1\)-04](https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2019-25(1)-04)
177. Herasymchuk L.O., Martenyuk G.M., Valerko R.A., Kravchuk M.M. Demographic and onco-epidemiological situation in radioactive contaminated territory of Zhytomyr Oblast. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*. 2019; 10 (1): 32-8. <https://doi.org/10.15421/021905>
178. Hilman A.Y. Промоція здоров'я через призму формування саногенного мислення в молоді. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020; (1): 5–9. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.1.11195>
179. Khasanova G.H., Tukhtaeva N.K., Saidov B.M., & Zhulkevych I.V. Сучасні підходи до дієтотерапії при гіпертонічній хворобі. Вісник наукових досліджень. 2019; (1): 11–14. <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2019.1.9964>
180. Kindrativ E.O., Vasylyk V.M., Matskevych V.M., Kostyuk V.M., Semchenko V.A., Voronych V.O. Retrospective analysis of coronavirus disease lethal cases. *Fiziol. Zh.* 2021; 67(4): 76-85. DOI: <https://doi.org/10.15407/fz67.04.076>
181. Kohut I., Kropivnitskaya T., Goncharenko I., Marynych V., Matvieiev S. Adaptive sports: features of its origin and problems of development. *ТІМФВІС*. 2018; 2: 20-4.
182. Korylchuk N.I. Ожиріння як передумова метаболічного синдрому (огляд літератури). Вісник наукових досліджень. 2018; (2). <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2018.2.9192>
183. Korylchuk N.I. Спосіб життя як основа метаболічного синдрому: погляд на наші реалії. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; (3), 114–123. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.3.10586>
184. Krekhovska-Lepiavko O., Lokay B., Yastremska S., Reha N., Bushtynska O., Danchak S. Вплив харчування на перебіг COVID-19. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (2), 120–6. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.2.12345>
185. Krekhovska-Lepiavko O.M., Lokay B.A., Yastremska S.O., Reha N.I., Horodetskyu V.Y. Роль нутрієнтів у підвищенні імунітету при пандемії COVID-19. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2022; (4): 173–181. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.4.12776>
186. Kapranov S.V. Influence of physical culture and sport on the indicators of physical development in the schoolchildren. *Довкілля та здоров'я*. 2017; 2 (82): 55-61.
187. Lisnianska N.V., Novak–Mazera K.O., Koranytsia O.M., Mialiuk O.P., Pak A.I. Вивчення ефектів поєднаної дії харчових добавок. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2020; (2); 88–90. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2020.2.11386>
188. Lisyany N.I. COVID-19 infection and autoimmune reactions. *Fiziol. Zh.* 2022; 68(1): 87-92.

DOI: <https://doi.org/10.15407/fz68.01.087>

189. Lototska I.V., Kondratjuk V.A., Kucher S.V. Якість питної води як одна з детермінант громадського здоров'я в західному регіоні України. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; (1): 12–8. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10278>
190. Makhniuk V.M., Harkavyi S.I., Nazarenko V.I. Study of the impact factors on the health of rural and urban students at the education institutions by sanitary- hygienic indicators of the conditions for training and its organization. Довкілля та здоров'я. 2020; 1 (94): 56-64.
191. Mykhalevych M. Морфологічні зміни органів за впливу опіоїдів. Clinical Anatomy and Operative Scirgery. 2019;18 (4): 133-45. <https://doi.org/10.24061/1727-0847.18.4.2019.21>
192. Nara K., Kumar P., Rathee R., Kumar J. Сумісність анаеробного спринтерського тесту на основі бігу та анаеробного тесту Вінгейта: систематичний огляд і мета-аналіз. Pedagogy of Physical Culture and Sports. 2022; 26(2):134-43. <https://doi.org/10.15561/26649837.2022.0208>
193. Nikšić E., Joksimović M., Beganović E., Gardašević N. Відмінності в ступені харчування та складу тіла хлопчиків і дівчаток пубертального віку. Pedagogy of Physical Culture and Sports. 2021;25(1):39-6. <https://doi.org/10.15561/26649837.2021.0106>
194. Nykytyuk S.O., Boyarchuk O.R., Levenets S.S., Matsipura S.V., & Zagorskaya O.M. Грип та питання вакцинації дітей. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; (3): 73–76. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.3.10595>
195. Ognev V.A., Pomogaibo K.G. Медико-соціальне обґрунтування моделі управління якістю життя дітей з ожирінням. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2018; (1). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.1.9238>
196. Ohniev V.A., Pomohaibo K.G. Визначення заходів щодо зниження рівня ожиріння серед дітей на основі результатів дослідження поширеності та факторів ризику. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020; (3), 51–55. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.3.11622>
197. Palamar B.I., Gruzieva T.S. Проблема стресу в студентському середовищі. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020; (3): 10–14. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.3.11614>
198. Pazynych L.M., Sytenko O.R., Smirnova T.M. Деякі питання надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в Україні (огляд літератури). Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2018; (1). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.1.9242>
199. Rašidagić F., Nurković N., Imamović T.D., Hadžibulić – N.H., Nikšić E., Капо А. Відмінності між морфологічними характеристиками і руховими здібностями фізично активних і неактивних учениць. Pedagogy of Physical Culture and Sports. 2020;24(1):30-5. <https://doi.org/10.15561/26649837.2020.0105>
200. Ryzhenko N.O., Bondar O.I., Chetverykov V.V., Fedorenko Y.O. Polychlorinated biphenyls: Hazardous properties and environmentally sound management in Ukraine. Regulatory Mechanisms in Biosystems. 2020; 11(1):37-44. <https://doi.org/10.15421/022005>
201. Ryznychuk M.O., Pishak V.P. Ожиріння: роль десинхронозу та генетичних чинників у механізмах його розвитку. Regulatory Mechanisms in Biosystems. 2017; 8 (1): 23-29. <https://doi.org/10.15421/021705>
202. Sarafyniuk P., Sarafyniuk L., Khapitska O., Kovalchuk O., Muzyka N. Динаміка антропометричних показників у дівчаток в межах пубертатного періоду онтогенезу. Вісник морфології. 2021; 27(2): 5-10. [https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2021-27\(2\)-01](https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2021-27(2)-01)
203. Shevchuk T., Pshybelskyj V., Zhuravlov O., Zhuravlova O. Особливості показників серцево-судинної системи в осіб зрілого віку залежно від конституції тіла за несприятливих екологічних умов. Вісник морфології. 2021; 27(1): 72-8. [https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2021-27\(1\)-10](https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2021-27(1)-10)
204. Shulhai A.H., Saturdayska H.S., Saturdayskiy O.V., Terenda N.O., Panchyshyn N.Y., Petrashyk Y.M. Концепція та сучасні тенденції розвитку системи громадського здоров'я в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (3): 31–5. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.3.12623>
205. Shvayko S.Y., Dmytrotsa O. R., Zhuravlov O.A., Zacharchuk O.O. Вплив факторів довкілля на показники варіабельності серцевого ритму у підлітків. Вісник наукових досліджень. 2018; (4). <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2017.4.8207>
206. Skyba O. Pathogenic specifics of development of vegetative dysfunction in adolescents in relation to their morphological status. Regulatory Mechanisms in Biosystems. 2017; 8 (1): 46-50. <https://doi.org/10.15421/021709>
207. Slabkiy G.A., Dudnyk S.V. Тенденції стану здоров'я дитячого населення та доступності медичної допомоги (за даними вибіркового опитування домогосподарств із дітьми). Вісник

- соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2018; (2). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.2.9361>
- 208.Slabkiy G.O., Dzyuba O.M., Dzyuba O.M., Dudina O.A., Dudina O.A., Gaborets Y.Y., Gaborets Y.Y. Характеристика інвалідності дитячого населення України. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2018; (1). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.1.9231>
- 209.Slabkiy G.O., Mironyuk I.S., Koshelia I.I., Dudnyk S.V. Медико-демографічна ситуація як глобальна проблема громадського здоров'я України. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019; 3: 62–72. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.3.10594>
- 210.Smirnova V.L., Levchenko O.V., Holyachenko A.O., Bakaliuk T.H. Деякі проблемні питання народження дітей. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019 ; (3), 91–94. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.3.9767>
- 211.Sotnikova-Meleshkina Z., Redka I., Mikhalchuk O. Стан вегетативних регуляторних систем учнів з різною академічною успішністю. Вісник морфології. 2020; 26(3), 46-51. [https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2020-26\(3\)-06](https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2020-26(3)-06)
- 212.Sotnikova-Meleshkina Z. Структура патологічної ураженості дітей середнього шкільного віку. Вісник морфології. 2020; 26(4): 30-35. [https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2020-26\(4\)-05](https://doi.org/10.31393/morphology-journal-2020-26(4)-05)
- 213.Stadniuk L.A., Davydovych O.V., Prichodko V.J., Oliynyk M.V., Shyrjaeva M.I. Синдром емоційного вигорання: фактори, що сприяють його виникненню і попередженню. Вісник наукових досліджень. 2017; (1). <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2017.1.7339>
- 214.Stanishevskaya N.V. Selenoproteins and their emerging roles in signaling pathways. Regulatory Mechanisms in Biosystems. 2020; 11 (2): 186-199. <https://doi.org/10.15421/022028>
- 215.Vadzyuk S.N., Ratynska O.M., Shmata R.M. Стан уваги дітей старшого шкільного віку за різних типів погоди. Вісник наукових досліджень. 2017; (3). <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2017.3.8083>
- 216.Vadzyuk S.N., Shmata R.M., Mykhaliuk O.L. Поширеність та прояви вестибулярної дисфункції в осіб юнацького віку. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2017; (1). <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2017.1.7928>
- 217.Voloshyn O.S., Humeniuk H.V. Оцінка стану соматичного здоров'я осіб юнацького віку з різним рівнем функціонального резерву серця. Вісник наукових досліджень. 2019; (1): 28–32. <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2019.1.9960>
- 218.Yakymchuk R.A. Цитогенетична активність радіонуклідних забруднень водою зони відчуження Чорнобильської АЕС. Regulatory Mechanisms in Biosystems. 2018; 9 (2) :189-197 . <https://doi.org/10.15421/021828>
- 219.Yarema N.I., Radetska L.V., Smachilo A.I., Bob A.O., Kotsyuba O.I., Khomitska A.I., Gavryluk M.E. Гендерні аспекти факторів серцево-судинного ризику та очікуваної тривалості життя. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021; (4):97–103. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.4.11917>
- 220.Yastremska S.O., Krekhovska-Lepiavko M., Lokay B. A., Bushtynska O.V., Danchak S.V. Вплив хронічних захворювань на перебіг COVID-19. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2021; (1): 126–132. <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2021.1.12098>
- 221.Yoltuhivsky M.V., Loiko L.S., Sasovets A.O., Tysevych T.V., Rysynets T.P. Дослідження адаптаційних можливостей серцево-судинної системи у старшокласників-кіберадиктів. Вісник наукових досліджень. 2018; (4). <https://doi.org/10.11603/2415-8798.2017.4.8380>
- 222.Zhdanova O.V., Slabkiy G.O., Potokiy N.J. Концептуальні підходи до забезпечення здорового способу життя студентської молоді. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020; (2): 4–9. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2020.2.11403>

Інтернет-ресурси

1. <http://lib.pnu.edu.ua/> – Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
2. <http://www.mon.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
3. <http://www.osvita.org.ua> – освітній портал.
4. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. Вернадського.

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.
2. Розробляється лектором. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри, у методичній комісії факультету, інституту, підписується завідувачем кафедри, головою методичної комісії і затверджується проректором з науково-педагогічної роботи.